

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

1931

Barabji

ILUSTRACIJA

FOT. KIESEL
BLN.

*Filmski zvezda po zaslugi Elide -
Daisy d'Or*

*odkrita pred tremi leti
po Elida reklami*

ELIDA SHAMPOO

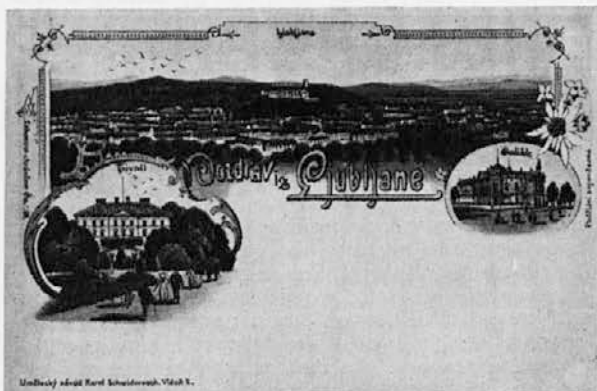
ILUSTRACIJA

ŠTEV. 6 / 1931 / LETO III. / LJUBLJANA, KOPITARJEVA UL. 6 / TELEF. 2549 / ČEK. RAČUN 12.587
 NAROČNINA LETNO 100 DIN / POLLETNO 55 DIN / ŠTEVIKE PO 10 DIN / INOZEMSTVO LETNO 120 DIN / AMERIKA 3 DOL.

1882

POZDRAV IZ LJUBLJANE

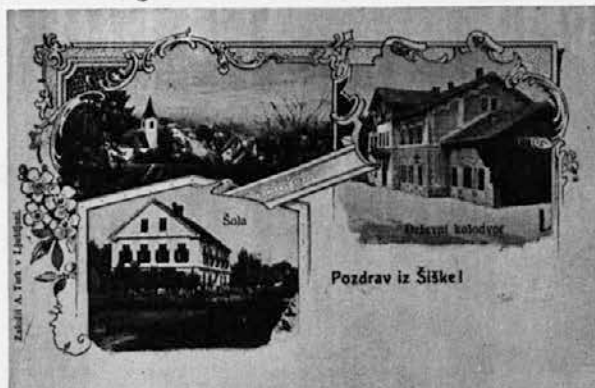
1930

Uradni štampar: Karol Schmidtovsk. Visk. K.

Dr. Ed. M. Ruppe: LJUBLJANA, SPITALSKE ULICE.

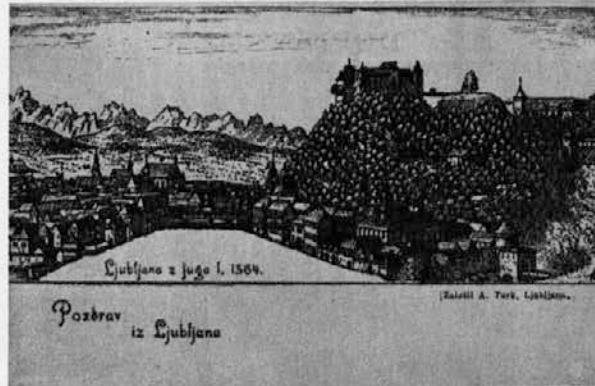
Levo od zgoraj dol:

1. Pozdrav iz Ljubljane. 1882. Založil A. Turk

2. M. Ruppe: Špitalske ulice. Okoli 1900. Založ. Kleinmayer & Bamberg

3. Križanke z Rimsko cesto l. 1925. Po osnutku I. Vadpotiča. Zal. Delniška tiskarna

4. Kreditna banka. Barv. razglednica. Zal. Vekoslav Kramarič

Pozdrav iz Ljubljane

[Založil A. Turk, Ljubljana.]

Desno od zgoraj dol:

1. Pozdrav iz Šiške. 1888. Zal. A. Turk

2. Ljubljana z juga l. 1564. 1886. Založil A. Turk

3. Ljubljana. Fot. razglednica. 1930. Zal. Amaliya Klander

4. Vzajemna zavarovalnica. Fotogr. razgl. 1930. Zal. Amaliya Klander

Vse slike z dovoljenjem založnikov

Glej str. 201

VSEBINA:

Dva župana o sodobni Ljubljani (I. Hribar, dr. D. Puc)	182
Emona (R. Ložar)	184
Zdrava Ljubljana (Ivan Pregelj)	186
Vrnitev v Ljubljano (L. Mrzel-Frigid)	187
Hafija (Bogomir Magajna)	189
Ljubljana — izhodišče avtobusnega prometa (Dr. R. Saunik)	192
Arhitekturna razmišljanja o Ljubljani (R. L.)	193
Iz skrajnega severozapada Slovenije	194
Ljubljanski meščan: med lovom na prepelico in balado o prepelici (Boris Orel)	196
Oltarni prt za Ljubno v Savinjski dolini	198
Pozdrav iz Ljubljane	200
Zenitev Yussufa Khana. Roman (F. Heller)	204
Kako nastanejo gramofonske plošče	207
Sardine	210
Film: Filmi iz zadnjega časa (R. A.)	213
Jaz sem zvest nememu filmu! (Charlie Chaplin)	214
Grafološki kotiček	214

Naslovná slika na ovitku: M. Bambič: Ljubljana (akvarel)

Dva župana o sodobni Ljubljani

Moj odnos do sodobne Ljubljane

Ivan Hribar

Ivan Hribar

»Želimo, da nam v par stavkih izrazite svoj odnos do sodobne Ljubljane.«

Tako se glasi bistveni del pisma, ki mi ga je dne 17. t. m. doposlalo uredništvo »Ilustracije« s prošnjo, naj bi mu za letošnjo 6. št. ki bo posvečena Ljubljani, napisal par vrstic.

Ako navedem, da sem v prvem zvezku svojih, leta 1928. izdanih Spominov ugotovil, da danes v ljubljanski mestni upravi vlada velikopoteznost in da se more prav razveseljivo opaziti, da ta uprava energično zasleduje

olepševalne akcije in da pojmuje važnost Ljubljane, izpolnil sem v uvodnem stavku izraženo željo uredništva. V tem oziru se namreč od leta 1928. moje mišljenje ni prav nič izpremenilo. Od nekdanj mi je bil razvoj in stalni napredek Ljubljane, tega našega, nam vsem tako milega in dragega slovenskega duševnega središča, najbolj pri srcu. Storil sem tudi, kar so mi moje skromne moči dovoljevale, da pospešim ta razvoj in napredek. Žal, da so te moči, daleč zaostajale za voljo. — Ni li torej naravno, da so mi želje ostale tudi še danes iste? — Ravno tako naravno pa je tudi, da brez okolišev dam hvalo onim, ki si prizadevajo delovati v smislu teh želja.

Tak je torej moj »odnos do sodobne Ljubljane«.

Svoj prispevek za »Ljubljansko številko« »Ilustracije« bi torej lahko zaključil.

Vendar si dovoljujem še nekoliko pripomenj. Upam, da ne bodo odveč.

Ljubljana je doživela dvoje potresov: prvega — prirodnega — o veliki noči leta 1895., drugega — političnega

— v dobi svetovne vojne. Oba sta sama na sebi bila grozna in sta njenemu prebivalstvu povzročila neizmerno gorja, vendar pa drugi neprimerno več, ko prvi. — Oba sta imela zanjo pa tudi dobrih posledic. Danes sta ta dva potresa že tako daleč za nami, da nam ju ni več težko vrednotiti po zgodovinskem merilu. In to merilo nam pravi, da koristi, ki sta jih Ljubljani prinesla, obilno prekašajo stiske in nadloge, ki jih je morala po njima prestati.

Oba ta potresa sta imela namreč to dobro, da sta Ljubljano in Ljubljance zbudila k novemu, čilejšemu življenju. Tako po letu 1895., kakor po letu 1918. je po katastrofi nastalo hrepenenje, da se zacelijo rane, ki jih je vsaka ena kot druga. Meni danes o tem govoriti ni lahko. Zgodovina bo pričala, kako se je v prvem in kako v drugem slučaju pojmovala dolžnost vseh poklicanih faktorjev.

Nekaj se pa vendar lahko ugotovi. Prva katastrofa je Ljubljano zadela v dobi, ko je nad njo gospodovala tuja državna moč in je od njene uprave bilo odvisno, če in kaj naj se za njo stori. Gospoda od te uprave pa je po strani in z zavidnim očmi gledala razvoj, ki ga je profi njeni volji dajalo Ljubljani njeno prebivalstvo v polnem soglasju z občinsko upravo. Nikari že, da bi ga bila podpirala! Zato smo v oni dobi celili rane s skromnimi sredstvi. In te je bilo, da se meščanstvo preveč ne obremeni, treba še le zbrati.

Doba po letu 1918. pa je našo ljubo Ljubljano postavila v čisto drugačen, povsem nov položaj. Pretežnemu številu Ljubljancev še v sanjah ne bi bilo moglo pasti v glavo, da bo kedaj sploh kaj takega mogoče. Prišli smo v svojo državo. Iz robov postali smo gospodarji. S tem pa so se razmere za vsestranski razvoj naše prvostolnice, ki je naenkrat postala tretja prestolnica države, silno izpremenile. Vse drugačne gospodarske možnosti so ga pospeševale.

Ako je že to bilo poročstvo za probujo dremajoče podjetnosti, jo je prav posebno poživila množestvilna priselitev naših izredno nadarjenih in energičnih rojakov iz pokrajin, ki so po nesrečnih okoliščinah prišle pod italijanski jarem. Ljubljana, ki bi — v prejšnjih razmerah — bila ostala vedno hirajoče pokrajinsko mesto, postala je naenkrat eno najvažnejših mest mlade, k srečni bodočnosti usmerjene jugoslovanske države, katere upravni organi njenega razvoja ne le niso ovirali, temveč so ga celo pospeševali.

Njeni občinski upravi je prišlo glede razvoja troje prav posebnih okoliščin na pomoč. Vojna je po eni strani poučila ljudi, da je denar najvarneje naložen v realitetah, po drugi strani pa pokazala, kako veliko je za morebitne bodoče podobne razmere vreden lastni dom. To dvojno spoznanje je poživilo ono stavbno delavnost, ki se je v Ljubljani tako silno razvila tekom poslednjih let, in ki jo z veseljem opažamo še vedno. Vse kaže, da tudi izlepa ponehala ne bo, in da ima od nje prebivalstvo mesta pričakovati stalnega prirastka.

Neprecenljive vrednosti pa je tretja okoliščina. Sreča namreč, da razvoju Ljubljane posveča svojo pažnjo naš veliki rojak, vseučilišni profesor Plečnik. Ena najaktivnejših postavk sedanje mestne uprave je, da ima polno umevanje za njegove genijalne zamisli in načrte. Delo Plečnikove dobe bo imelo vrednost stoletij.

Posledice mestnega porasta kažejo se seveda tudi v gospodarstvu. V tem, ko so se popotresni občinski proračuni gibali okoli milijona kron in še nižje, povzpeli so se povojni proračuni takoj v visoke milijone in znaša letošnji — ako me ne vara spomin — šestdeset milijonov dinarjev ali vsaj ne veliko manj. In občinska uprava ima dandanes v blagoustrojstvene namene mesta na razpolago milijonske dohodke, o kakršnih bi se nam po potresu še sanjati ne bilo moglo. Naj omenim tu samo takozvani kaldrminski fond, ki je omogočil občinski upravi vzorno uredbo ulic, ne da jej je, kakor nekdanj, bilo potreba obremenjevati redni občinski proračun.

Morebiti utegne kdo te moje vrstice najti v protislovju s stališčem, ki sem ga zastopal zadnje dve leti v občinskem svetu ljubljanskem. Zato tudi o tem par besed.

Nikdar nisem bil in tudi danes še nisem — laudator temporis acti. Dasi sem zrastle v čisto drugih razmerah, kakor jih ima sedanje pokolenje pred seboj, sem si vendar kljub svoji visoki starosti znal ohraniti spoznanje, da ima vsaka doba svoje navade, svoje potrebe, svoje nazore in da si — kjer ne najde v starejšem pokolenju umevanja zanje — izoblikuje tudi sama ljudi, ki naj jim služijo. So pa načela, o katerih nas pa zgodovina uči, da bi vedno v vsem javnem življenju imela metati svetlobo v takšno daljavo, kakor svetilnik, ki kaže ladjam na morju pot v varno pristanišče. Sprejeti taka načela kot priposestvo-

vani zaklad zašlih dob v nove razmere, kljubu vsemu navdušenju za novotarije, ni nepotrebno, temveč je celo skrajno priporočljivo. — Samo en zgled za to! Doba liberalizma nam je prinesla svobodo obrti in trgovine. Za važno pridobitev se je to proglašalo in po večini tudi smatralo. Danes pa že po vsem svetu kličejo zaščitne duhove preteklih stoletij na pomoč!

Saj nam pa tudi mnoge neblage prikazni povojne dobe jako občutno dokazujejo, kako napačno in škodljivo je, če se duhu časa le preveč na stečaj odpirajo vrata. Vse moje delo v občinskem svetu je šlo, kakor to dokazujejo zapisniki o njegovih sejah, v tem pravcu. Našel sem mnogo umevanja, ne pa tistega uspeha, ki ga je stvar zaslužila. Zato sem vlado, po katere nasvetu sem z ukazom Njegovega Veličanstva Kralja prišel v občinski svet, naprosil, naj izposluje dovljenje za moj izstop iz njega. Rahlemu svojemu zdravju in svoji rodbini sem bil dolžan storiti ta korak.

Moj odnos do sodobne Ljubljane pa je ostal slej ko prej isti. Veselil me bo vedno njen napredek in z veseljem bom opazoval — v novih okolnostih uslovljeni — hitri tempo njenega razvoja. Od sreča bom srečen, ako v resnici velikopotezni načrti sedanje občinske uprave, ki bodo brez dvojbe v blagor bodočim pokolenjem, prinesejo tudi sodobnim občinarjem, na čijih pleča pritiskajo občutna bremena, onih koristi, kakor se pričakuje. Saj bi to bilo na srečo in blagor vsega naroda, kakor tudi naše narodne države.

Nadejati se hočem, da občinska uprava v polnem soglasju z nadrejenimi jej faktorji, ki — vsaj pred zgodovino — nosijo soodgovornost za njeno delo, najde pravo pot k temu.

Ljubljana

Dr. Dinko Puc.

Dr. Dinko Puc

Kadarkoli sem se peljal iz tujine proti domu, iz tujine, ki je čestokrat prelestna in očarujoča, mi je vedno utripalo srce, kadar sem zagledal od daleč sredi zelenega polja — Ljubljanski grad, ta starodavni simbol našega mesta. Nikdar se nisem mogel ubraniti pri taki priliki občutkov, da sicer nudi tujina mnogo, da je bogata, polna razkošja in lepot, da pa ga skoro ni

kraja, ki bi v svoji naravni preprostosti in čudoviti legi mogel napraviti prijetnejši vtis.

Sicer je res, da nisem morda povsem objektivni, kajti Ljubljano ljubim. Moj rojstni kraj je in vso svojo mladost sem preživel v njej. Usoda življenja me je zanesla pač za dokaj let v solnčno Gorico, ki mi je postala tudi druga domovina, toda ko sem se vrnil koncem vojne v svoj domači kraj, sem vendarle čutil, da sem v resnici doma.

Nikdar se nisem mogel nasititi lepot našega mesta. Prekrasen je pogled z Grada na mesto, ki leži pod njim v lahnem polukrogu, na zelena polja in čudoviti venec s snegom pokritih planin. Lep je pogled s Kalimegdana na

Dunav in Savo, toda izgubi se v širni ravnini, ker trudno oko ne najde opore. Naše planine tvorijo okrog Ljubljane ozadje, ki ga v tem stilu ne najdeš nikjer na svetu.

Kako ljubeznivi so izprehodi po Rožniku, Šišenskem hribu in Tivolskem gozdu! Skrite lepote našega Golovca pa pozna le tisti, ki je kot jaz nabiral po njem v mladih letih borovnice, lovil metulje in hrošče ter trgal hlače po drevsih.

Najlepši del Ljubljane je še vedno staro mesto, oni del, ki leži pod Gradom od šentflorjanske cerkve do Zmajskega mostu. Sicer tudi ta del ni več tak, kot je bil. Po potresu je padla Špitalska ulica, ker je bila ovira modernemu prometu. Toda v bodoče bo treba po možnosti ohraniti ta del v obstoječi obliki, saj je najboljši dokaz visoke kulture našega mesta v davno minulih stoletjih.

Ljubljana mi je odkrila svojo dušo. V starih patrijskih stavbah, polnih arhitektonskih lepot, se širijo velike visoke sobe, dobro in okusno opremljene, polne meščanskega zadovoljstva. V modernih tesnih stanovanjih živi naš srednji stan; na skrajno čistoto pazijo skrbne gospodinjice, snežnobeli zastori zastirajo okna, ki so okrašena s cvetkami. V malih stanovanjih žive študentske mamice in naše delavstvo, čestokrat v bedi in skrbeh za vsakdanji kruh, a vendar najdeš povsod z malimi izjemami red in snago.

V zadnjih letih se je sezidalo nebroj vil in hišic z vrtovi. Ljubljana je postala Garden-City, v kateri občuduješ ljubezen prebivalstva do narave. V večernih urah vse koplje, sadi in zaliva po vrtovih, ki so povsod vzorno urejeni.

In ljubljansko prebivalstvo? Čez Ljubljančane se je mnogo zabavljalo. Zlasti, da so mrzli in brez temperamenta, da ne vidijo preko svoje znamenite megle, da so obrekljivi, klepetavi in jezikavi. Jaz pa sodim Ljubljančane drugače. Samo na videz so površen rod, ki čestokrat ne pomisli, kaj reče v naglici. Toda v resnici je ljubljansko ljudstvo visoko izobraženo. Ljubljančan je videl mnogo sveta in je baš radi tega tako kritičen, da je včasih kritikaster. Vrhu tega je nezaupljiv. Le vprašajte naše gledališke igralce, slikarje, kiparje, pevce, in last not least tudi politike, kako težko je uspeli v Ljubljani. Toda kdor si je znal pridobiti zaupanje, kdor je znal osvojiti srce Ljubljane, tega Ljubljana ne zapusti nikdar.

Ljubljančan zabavlja čez berače, a ima za vsakega odprta vrata in v karitativne namene žrtvuje ogromno. Zabavlja čez stranke in časopisje, a je najbolj discipliniran strankar in točno prebere vse dnevne liste. On je eden glavnih odjemalcev naše lepe knjige. Patrijot je z dušo in telesom, toda nikdar si ni dal vzeti pravice, da ne bi po ljubljanskih gostilnah in krčmah, ki so specialiteta našega mesta, v katerih se odigrava vse javno življenje, z ostrim sarkazmom bičal upravičeno ali neupravičeno pogrške vsake vlade, ali pa da ne bi neusmiljeno trgal občinskega gospodarstva.

Na videz je grob in robot, toda mehkega srca in dobrodušen. Rad markira prevejanost in pretkanost, a je skozi in skozi pošten in soliden. Da pa rad dobro je in pije, tega mu res ne moremo zameriti.

Nova doba izpreminja seveda tudi v tem pogledu lice našega mesta. Številni doseljenci preoblikujejo tudi naše prebivalstvo. Nov rod se ustvarja, bolj kozmopolitski, živahnejši, ki pa je sigurno tudi bolj materijalističen. Z modernizacijo mesta, prometnimi napravami, betonskimi zgradbami, širokimi cestami, se preobrazuje tudi duša Ljubljane. In nam, ki sodelujemo pri ustvarjanju nove Ljubljane, nam je skoro žal za ono staro, malo, prašno in blatno Ljubljano, ki smo jo smešili sami, a jo vendar ljubili in bili nanjo ponosni, saj je pokazala vso svojo naravno lepoto, čim je posijalo solnce na njene strehe, zvonike, ceste in parke ter grajski stolp! Takrat smo vedno čutili, da je le ona bila od nekdanj središče vseh naših kulturnih, gospodarskih in političnih stremeljenj!

Ljubljana bela, iskreno mi bodi pozdravljena!

Priljubljena
po vsem svetu!

Kdor jo enkrat uporabi, ji ostane naklonjen. Ugodna in trajna. Dobiva se povsod.

Preprodajalci se obračajo na Gustav Husser & Sohn, Wien, VII., Richtigergasse 10

EMONA

R. Ložar

Vse slike z dovoljenjem Narodnega muzeja v Ljubljani

Statua rimskega dostojanstvenika iz Emone. Bron. (Najdena na stabišču bisk. Kazine)

Emona je staro ilirsko ime in ime mesta, ki je stalo v sivi davnini na tleh današnje Ljubljane. Emona — Ljubljana! Ali ne zveni v obeh besedah nekaj sorodnega? Skoro bi mogli temu pritrčiti.

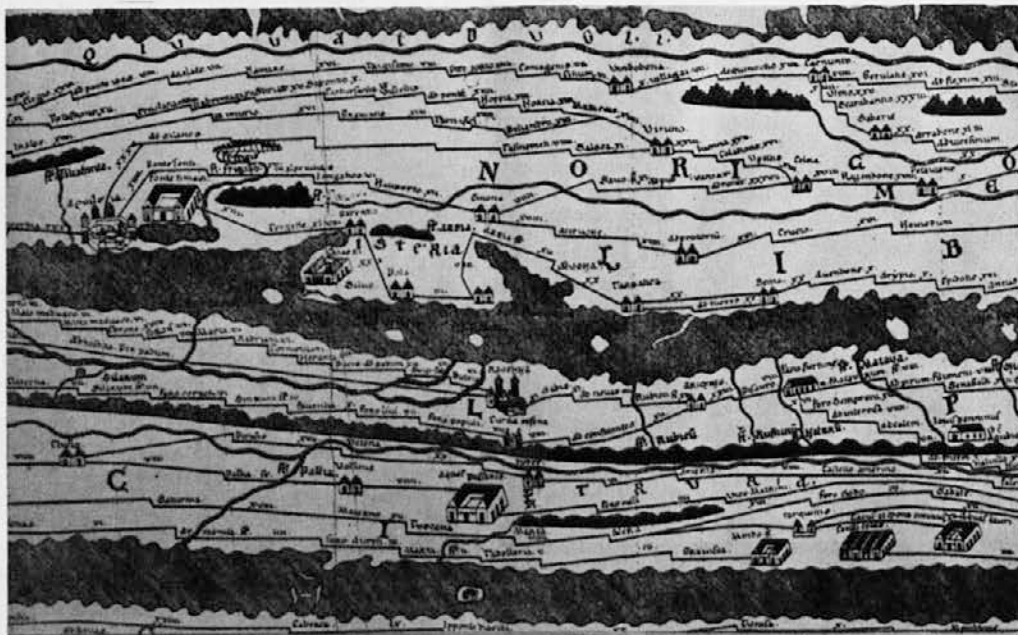
V časih, ko je bilo Ljubljansko barje še veliko jezero in — ti časi segajo pač precej visoko gori, recimo v začetek tretjega tisočletja pr. Kr. — Emone še ni bilo, nego je v globoko zarezo med golovškimi masivom in Ljubljanskim gradom, kakor tudi med poslednjim in pa Rožnikom pljuskala bolj ali manj razsežna vodna površina v zalivih velikega barjanskega jezera. V središču današnje Ljubljane resda niso našli takih sledov kolišč, to je stavb na kolih, kakor n. pr. na Studencu, na Igu in pri Notranjih goricah, a da so morala nekoč tudi tu eksistirati podobna bivališča, čeprav v manjšem obsegu, ni dvoma. Tako so na ozemlju Botaničnega vrta ob Gruberjevem kanalu našli dele opleta iz protja, kar da misliti na to, da je bil to nekdanj oplet sten v stavbah na kolih. V Rožni ulici pri Sv. Jakobu pa je bil najden lični lonček z girlandnim ornamentom (sl.), ki se prav dobro prilega ostali keramični proizvodnji in zapuščini nekdanjih mostiščarjev na Studencu (gl. najdbe v Nar. muzeju). Mi imenujemo to keramiko mlajše dobe kamna neolitsko keramiko kolišč, ker kaže vprav svojstvene značilnosti in sorodnosti s keramiko ostalih (avstrijskih, bavarskih, švicarskih) vzhodnoalpskih vasi na kolih.

Nekoliko številnejši so sledovi človeka iz konca neolitske dobe odnosno začetka dobe bakra. Strugi Ljubljanice in Malega grabna sta kot ostanek nekdanjih vodnih žil ohranili in dali na svetlo marsikak predmet iz bron (sedaj v Nar. muzeju v Ljubljani), tako so v Ljubljani pod nekdanjim Zoisovim grabnom našli prekrasne ukrivljene nože z deloma uvitimi ročaji italskih oblik, osti in nastavke sulic, značilne sekire iz dobe bron, z velikimi uhlji pa tudi votle, itd., in Mali graben ima pokazati sličen inventar. Ne vemo še, ali naj tolmačimo te spomenike kot sledove človeških bivališč na obeh rekah oz. rečicah, ali pa kot predmete, ki jih je izgubil človek, ko je čolnarij tod mimo in je bilo barje že precej kopno.

Okoli l. 1600 pr. Kr. polagamo konec dobe bron in pričetek dobe železa. Velike so morale biti spremembe, ki so se tedaj zvršile ne samo na tuji zemlji ostale Evrope, nego tudi pri nas in mnogo tega je še zavitega za nas v temo. Balkan kakor tudi naše kraje je tedaj poselila velika gmota Ilirov, ki so se delili v nešteto plemen, Emona je ilirsko ime in Ljubljanski grad je že v 1. tisočletju pr. Kr. brez dvoma nosil ilirsko naselbino, najbrž prvo. Najdb iz tega časa ni. Ko so tekom 4. stol. pr. Kr. vdrli v to strnjeno ilirsko ozemlje bojeviti Kelti. Galci, je ilirska naselbina propadla in domnevamo,

Lonček iz črne gline, najden v Rožni ulici v Ljubljani. (Pozna neolitska doba)

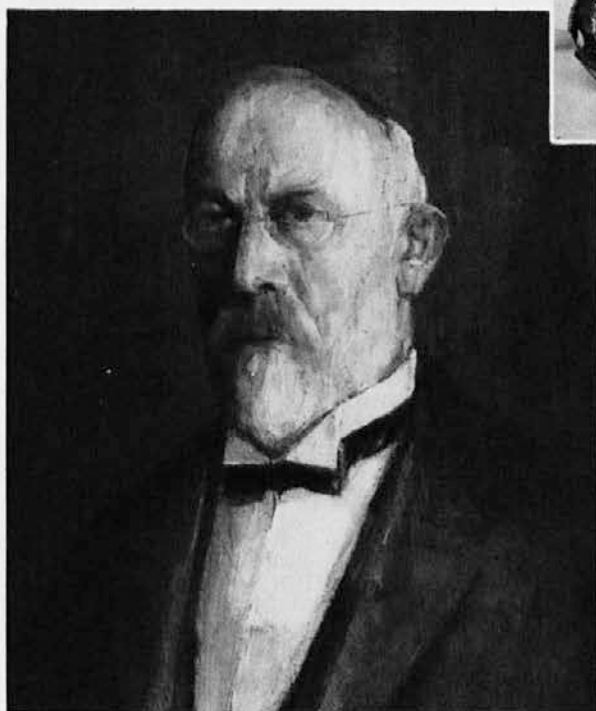
T, zv. Tabula Peutingeriana, antični zemljevid, nastal v 2. stol. po Kr. pod vplivom svetovne karte Agripove, dopolnjen tekom 4. do 6. stol. po Kr. Ohranjen v 11 pergamentnih listih na Dunaju, Naš del kaže sektor od Aquileie in Emone do pribl. Carnunta

Desno: Nagrobnik Flavosa, sina L. Emilija Berula

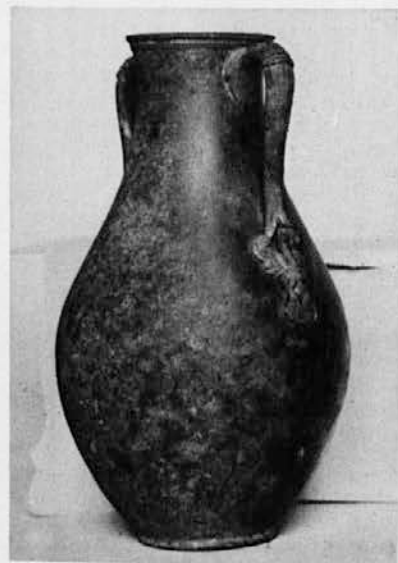

da je našo zemljo tedaj poselilo plemo keltskih Tauriskov. Ti keltski ljudje so bržkone prišli z zapada, tam je bila Vrhnika-Nauportus, stara od Tauriskov ustanovljena naselbina in trgovsko središče s pristaniščem na Ljubljani. Druga, a v keltski dobi manj važna rečna luka je postala — Emona.

Promet se je torej vršil po Ljubljani in da ni bil ravno keltskega datuma, nam priča znana in znamenita pravljica o Argonautih, katero je Plinij prvi spravil v zvezo z resničnimi kraji nad severno Adrijo, z Nauportom in Emono. Izmed drugih avtorjev opisuje Strabo, antični geograf, ki je živel okrog začetka našega štetja, ob neki priliki to trgovsko zvezo sledeče: »Pot iz Aquileie čez Goro Okra (Hrušica) do Nauporta, naselbine Tauriskov, dokoder spravljajo blago po suhem, znaša tristopetdeset stadijev... Blizu Nauporta je reka Carcoras (Ljubljana), ki prevzame blago; ta se izliva v Savus (Sava), Savus v Drabus (Drava) itd.« Z ustanovitvijo Aquileie v

Walter Schmid, ki je izkopal Emono.
(Po sliki Franceta Tratnika v Narodnem muzeju)

Oinohoe. Vrček za vino. Bron

Kot pri večini rimskih mest, se je tudi v Emoni ob vsaki iz mesta vodeči cesti nahajalo kako pokopališče (gl. talni načrt), tako na Bleiwei-sovi in Tržaški cesti, kot na Dunajski in Karlovški cesti. Te grobove so bolj ali manj natančno izkopali in v njih se je nahajalo pre-mnogo predmetov, ki nam pričajo o blago-stanju mesta. Narodni muzej hrani iz teh gro-fov lepo zbirko spomenikov, steklenih posod, bronastih izdelkov, keramike, okrasja, vsak-danjih potrebščin itd., ki nam pričajo o visoki stopnji teh industrij v zgodnjem rimskem času. Izven teh grobov se je našlo le malo drobnih predmetov, pač pa je bila najdena velika bro-nasta statua rimskega dostojanstvenika iz pozne dobe na zemljišču bivše kazine (pred kakimi sto leti). Stala je verjetno na foru, kjer so bili tudi templji kapitolskih božanstev, ki pa se niso ohranili in jih ne poznamo, kakor tudi ne kipov bogov. Kajti mnenja smo, da je Emona bila v resnici vendarle bolj bo-gata, nego pa jo poznamo mi iz izkopanin, da je marveč njeno bogastvo, kolikor se ni rešilo v grobovih, postalo žrtev katastrof, ki so v poznoantičnem času vihrale neprestano nad Emono — saj je mesto samo našlo svoj konec

Zbirka rimskega stekla. Levo vaza iz temnozelenega stekla, desno kantaros iz millefiori-stekla, spodaj v sredi krožnik iz kamnito-mar-mornate snovi, levo in desno po ena čaša

l. 181 pr. Kr. se pričinja za naše kraje doba rimske kolonizacije. Nauportus je prišedši pod rimsko oblast še nadalje obdržal svoj pomen kot rečna luka. L. 15. pr. Kr. so si Rimljani osvojili Norik, a v vojni od l. 15.—9. pr. Kr. Panonijo do Drave in k Panoniji je spadala tudi l. 34. pr. Kr. ustanovljena Colonia Julia Emona. L. 15. pr. Kr. vidimo Emono že kot legijsko taborišče in izhodišče pokretov rimske vojske. Ob tem času je morala Emona dobiti tudi utrjeno obzidje, katero je še deloma ohranjeno na Mirju. Rimsko mesto se je raztezalo, kot nam kaže sl. str. 186 v jugozapadn. delu Ljubljane, v okolici uršulinske in križevniške cerkve ter Srednje tehnične šole. V tem okraju je l. 1910—13 za našo arheologijo zaslužni Walter Schmid izkopal celo vrsto rimskih hiš, ohranjenih seveda le v temeljih — preostalo nekdanje znamenite rimske kolonije Emone, s čimer je tudi končno veljavno propadla hipoteza Müllnerja, da je Emono iskati na Igu, na ozemlju današnje Ljubljane pa drugo rimsko naselbino — Aquilino.

Emona je bila tipično veteransko mesto, mesto odsluženih vo-jakov. Imela je magistrat in še nekatere druge oblasti, a na splošno upravnó ni pomenila mnogo. Ko se je pomaknila (9. po Kr. fronta na Donavo, se je za Emono pričel čas mirnega razvoja gmotnega in kulturnega življenja, ki ga deloma razbiramo iz sledov nekdanje naselbine, večinoma pa iz najdb, katere so nam dali — grobovi emonskih meščanov.

Faun. Bron, vložen s spincem.
Najden na Bleiweisovi cesti

Načrt Ljubljane. Vrisani pravokotnik označuje lego rimske Emone v okviru modernega mesta. Iz l. 1913.

v plamenih že l. 238 po Kr., ko so ga zažgali prebivalci sami, bežeč pred cesarjem Maksiminom Tračanom, a še manj mu je bila mila usoda pod Alarihom in Atilom. V l. 408 po Kr. se Emona zadnjič omenja pri antičnih avtorjih in to ob priliki Alarihovega prodiranja v Italijo, l. 452. po Atilu razrušena Aquileia je pa prej gotovo še čakala tudi hunsko uničenje mesta ob Ljubljani.

Tudi sicer je doživela Emona v poznorimskem času pestro usodo, saj je bila v borbah med cesarskimi pretendenti za državno oblast jabolko prepira. Kot tak slučaj se nam omenja pri avtorjih leto 314. po Kr., ko je dal cesar Licinij porušiti v mestu vse hiše svojega nasprotnika Konstantina, kar je dalo povod za meščansko vojno.

Prvotno naselbina Ilirov, nato Tauriskov, je Emona v rimskem času pripadla Panoniji in pod upravo cesarskega legata, a kmalu je mesto (o. 2./3. stol. po Kr.), čigar teritorij je segal na vzhodu do carinske postaje Atrans (pri Trojanah) ter nekako do današnje Višnje gore, na zapadu pa do mestnega ozemlja Aquileie, prišlo pod italško upravo — to se pravi: odbilo je pravice in dolžnosti rimskega municipija, dočim je bilo prej na stopnji anektirane kolonije. Neme priče tega starega in bajnega mesta hrani Narodni muzej v Ljubljani. V zgodnjem srednjem veku je vlogo Emone prevzel langobardski Kranj.

DROGERIJA GREGORIČ

v Prešernovi ulici št. 5

ki je založena s fotografskimi aparati in z vsem fotografskim materijalom in potrebščinami, ter najvestnejše razvija, kopira in povečava amaterske fotografije. Poleg fotomanufakture ima imenovana drogerija tudi oddelek za parfumerijo, kemikalije, zelišča in droge

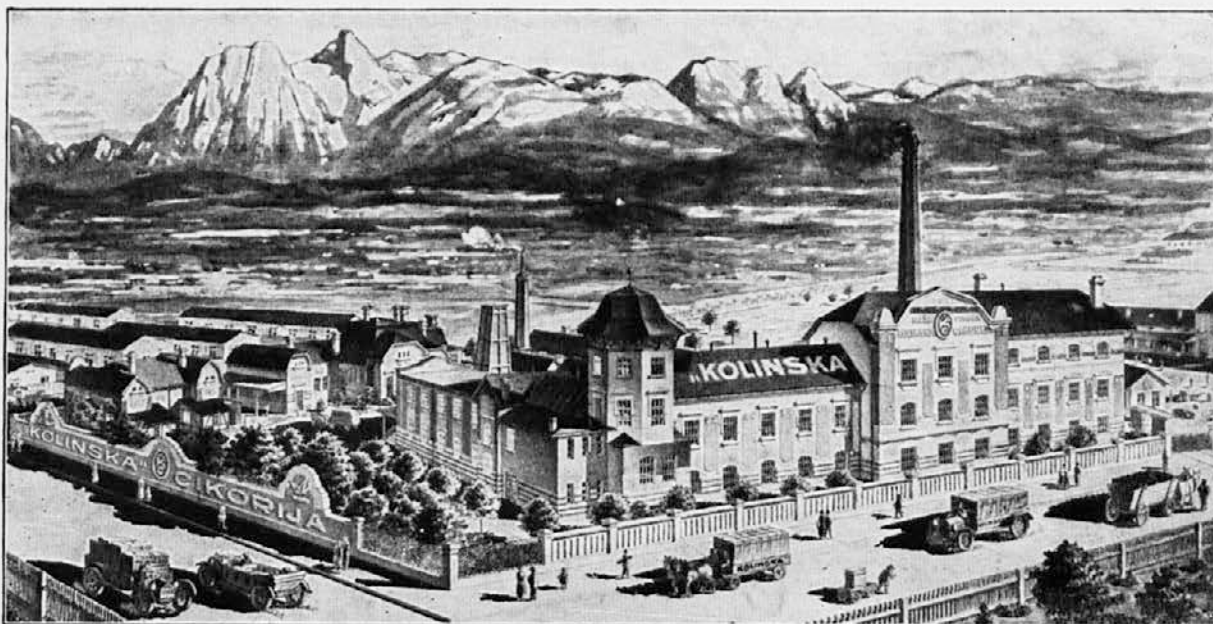
Zdrava Ljubljana

Ivan Pregelj.

Saj bi navsezadnje vendar ustregel, ko so me prosili, naj bom vsaj še enkrat slovstveni helot prigodniško pozdravnega opevanja. Če bom mogel: kar namreč zares ljubimo, tega ne opevamo prigodniško. In jaz Ljubljano ljubim in sem ljubil, pa to svojo ljubezen tudi že po svoje izpovedal, ko sem iskal z besedo za čim sočnejšo impresijo vseh tihih odtenkov njene nastojnosti v nje zdanjih dneh in njeni prešli lepoti. Ne govorim torej o Ljubljani, golčim le o ljubezni, v katero se odeva v mojem občutju in doživetju v zdanjih dneh in prešli lepoti...

Zdrava, Ljubljana! Zdrava, razodeta mi za prvo v mladem slovenskem rodoljubu ob knjigah, ki so mi povedale za Vodnika, Prešerna, Levstika in Aškerca! Zdrava, za drugo, kakor sem te iskal in našel v Valvasorju, Radiczu in Vrhovcu! Zdrava, za tretje, kakor sem te posečal kot romar in pešec s Tolminskega, iz Idrije, iz Kranja. Zdrava posilmal, odkar sem tu doma, kakor si se mi razkrila razgledajočemu se s Rožnika, Gradu in Golovca, s Šmarne gore in s Krima, s Toškega Čela in znad Dobene, z Jančega in od Ihana, od Save pod Brodom in Save nad Tomačevim, od Gradaščice, iz Mestnega loga, s polja v Brinju, iz vlaka na Gorenjsko in iz vozá na dolensko stran, iz kavarne in pivnice, iz šolske sobe in dijaške naloge, spomladi, poleti, jeseni, v prahu, megli in nahodu, s svojimi cerkvami in spomeniki, svojimi zvonovi in božjimi grobovi, svojimi orglami in vrtljaki, na ulici vsakega dne, ki ji vendar naziva ne vem, z obrazov ljudi, ki jih pozdravljam, ne da bi jim vedel za stan in ime! Zdrava, Ljubljana! Zdrava še po tem, kakor sem se ti skušal odolžiti kot novi meščan z besedo svojega duha, ko sem hotel — nevredni za Tavčarjem — zapeti, kako so te imeli Simón Jenko in Vajevci, kako te je doživel Matija Kračmanov tisto uro, ko je slovo vzel in se prepozno k očetu povrnil, kako te je kot svoje »solnce« našel in izgubil Peter Markovič, po svoje buril objestni rethorices stu-

KOLINSKA TVORNICA CIKORIJE D.D. LJUBLJANA

Podjetje je osnovano v letu 1909 s češkim kapitalom, vendar je danes last domačih pridobitnih krogov. — Tovarna je bila v letu 1922 popolnoma preurejena z modernimi stroji in dopolnjena z novimi stavbami; proizvaja prvovrstno blago, ki je v vsej naši državi že itak dobro znano. — Pogon je urejen po najnovejših pravilih tehnike, kapaciteta znaša do 180 vagonov letno. — Glavni izdelki tovarne so: »Kolinska cikorija«, Redilna kava, Figova zmes, Sladna kava in Vydrova ržena kava. — Kolinski kavni dodatek vsebuje prvovrstne hranjive snovi ter je vsled tega zelo zdrav in okusen pridatek za kavo. — Kvaliteta izdelkov Kolinske tovarne je prvovrstna, o tem ni treba pisati, ker vsak, kdor enkrat poizkusi njeno blago, ji ostane zvest odjemalec

diosus, veseli Vipavec Benedikt in po svoje blagoslovil Osmerih pesmi blagoslovljeni glavni junak... Zdrava torej! Za zadnje in še eno, za tiho bridkost toge poti do Svetega Križa. Glej, menda je zaslužil, da bo našel na tistem tvojem zadnjem polju nekaj svoje grude trudni romar iz staroslavnega Kranja, žalostni helot slovenskega prigradništva — Janez Tolminski-Cahej!...

Vrnitev v Ljubljano

L. Mrzel-Frigid.

L. Mrzel-Frigid

Zdi se mi, da se je dandanašnji človek že zdavnaj odvadil, biti kje doma. Biti doma — to se pravi, imeti mnogo svetle toplote v sebi, imeti mnogo tihe hvalečnosti in miru, imeti vsaj malo sreče — dandanes pa človek strašno malo ve za vse te reči. To so dnevi, ko se vsemu in vsakomur majejo tla pod nogami, to je čas, ko je srce človeka razgrizel ciankalij obupa in nevere in ko je na vsem svetu

čisto zaman pričakoval vsaj malo prostora, ali vsaj kakšne dobre misli, da bi se lahko ustavil ob nji in bi živel. Cesta je človeku postala dom, beg je njegov cilj. Takšno razde-

janje je življenju človeka, ki mu ni bilo dano, da bi bil rojen domov, in ki mu je šele naloženo, da si svojo domovino ustvari sam s svojimi bednimi, brezplodnimi rokami in s krvjo svojega lastnega srca.

In tako je z menoj: ne najdem kraja pod solncem, da bi mi bilo dobro in lahko in zato venomer samo hodim za njim. Sem, kar je pač človek med svojim začetkom in koncem: popotnik skozi prostor in čas. V meni je neugasljiva žeja, da bi se srečal in poljubil z vsemi neznanimi ljudmi in stvarmi tega sveta, z vsemi tratami in borovci, z vsemi hišami in obalami, z vsemi žalostmi in veselji tega sveta. In to je daleč, zelo daleč, mnogo, zelo mnogo hoje imam — Bog je napravil veliko napako, da je svet ustvaril okrogel, zdaj mu nihče nikoli ne pride na kraj.

Vsakdo ima, kamor bi glavo položil: cesar na pernice pod baldahinom, vagabund na kamen pod zvezdami neba — in nihče ne ve, kje se slajše spi. Vsakdo je odnekod, kamor se bo nazadnje vrnil. In morda je dandanes samo zaradi tega tak beg v ljudeh in toliko slovesa med njimi, ker vedo, da ni nič večjega in lepšega na svetu, kot je vrnitev. Tudi Ljubljana je kraj — kaj bi tajil — kjer se dandanes težko in žalostno živi. Ljubljana je eno tistih malih, tesnih, vase zaklenjenih mest, v katerih človeku nobena knjiga ne more bi ttako blizu kakor vozni red. Neštetokrat sem že stopil na ceste, ki držijo kam daleč stran, pa nikoli nikjer nisem mogel vzdržati in nikoli nisem mogel držati besede. Ljubljana je v resnici kraj, v katerega sem se vračal zmerom in od povsod. In kadarkoli sem prihajal odkod, zmerom se mi je zdel peron njene postaje kakor obala, h kateri pristaja ladja z daljnega morja; in prav tako dobro in mehko mi je bilo, kadar sem spet začutil njene trotoarje pod seboj, njene visoke, slepe, zaklenjene hiše okrog sebe in njene nič manj zaklenjene ljudi.

Pa zakaj sem se s tem nespametnim veseljem vračal od povsod, po kaj sem te vračal prav za prav? Ali ti more biti kaj do te gluhe tišine, sredi katere se v Ljubljani živi, do te zaprašene praznote, v kateri se tisoč let nič ne premakne, do vnebovpijočega miru, žalosti in jalove zmede?

Moj Bog, nikar se ne begajmo s to večnostjo vprašanj. — Tako, kot se človek vrača v Ljubljano, tako se slepo in brez besede vračamo samo tja, kamor nas kliče ljubezen.

Sveti Križ Med hmeljniki — nebeška idila ...

zares tako lahka ne bo več gomila

Obe sliki z dovoljenjem Nar. muzeja v Ljubljani

Nekaj razlag življenja brezplačno za poskušnjo bravcem tega lista

Znani zvezdoslovec prof. Roxroy se je spet odločil, da za to banovino priredi poskusno razlago vašega življenja popolnoma brezplačno v nemščini, angleščini ali francoščini.

Slava prof. Roxroy-a je tako daleč razširjena, da pač nima potrebe, da ga mi uvedemo. Njegova sposobnost, razlagati življenje drugih, vseeno, kako daleč stanujejo, meji že na čudotvorstvo.

Celo zvezdoslovci raznih narodnosti, ugledni možje, iz vsega sveta gledajo nanj kot na svojega mojstra in slede njegovim stopinjam. On vam našteje vaše zmožnosti, vam pove, kako in kje morete doseči uspehe in vam omeni povoljne in nepovoljne dobe v vašem življenju.

Njegov opis preteklih, sedanjih in bodočih dogodkov vas bo preseñetil in vam pomagal.

Gospod Paul Stahmann, izkušen zvezdoslovec, Ober-Niewiadom (Deutschland), pravi:

»Razlage, ki mi jih je dal g. prof. Roxroy, so povsem resnične. To je temeljit, dobro posrečen kos dela. Ker sem sam zvezdoslovec, sem njegova planetska izračunavanja in podatke natanko preiskal in našel, da je njegovo delo v vseh potankostih dovršeno in da je tej znanosti popolnoma kos.«

Če želite porabiti to izredno ponudbo in dobiti poskusno razlago, sporočite ime tega lista, vaše ime in naslov (brez-pogojno morate to svojeručno napisati), dan, mesec, leto in kraj vašega rojstva ter priložite 10 dinarjev v bankovcu ali v poštnih znamkah (ne prilagajte pa kovanega denarja), da se pokrijejo stroški za to objavo, poštnino itd., nakar vam bomo takoj poslali vašo poskusno razlago. Naslovite svoje pismo na prof. Roxroy, Dept. 8595 D, Emmastraat 42, Den Haag (Holland).

N. B. Prof. Roxroy ne razume naših jezikov in more, žal, odgovarjati le v nemščini (ali francoščini ali angleščini, kakor kdo želi). Poštnina za pisma v Holandijo znaša 3 Din.

(Iz »Sarajevskih noči«.)

Magajna Bogomir

Illustriral M. Bambič

Visoko sva sedela. Prepad je bežal v globine. Njene noge, oblečene v široke svilene hlače, so visele čez skalo. Glava je slonela na moji rami. Rožasti šal je zdrknil z nje na tla. Sanjavo sem se ozrl čez pokrajino in moja misel je pregrnila vse gore, odete v vijoličasto barvo, še z neko tenko, tenko kopreno nenavadnega. Brada na moji rami je zadržala. Zdrznil sem se. Stisnil sem njena prsa k sebi. Vztrepetala je. Drget strasti je hotel napolniti srce in žile — pa je popustila roka.

»Hafija, pripoveduj mi kaj lepega!«
Stisnila se je k meni še bolj in molčala.

»Hafija, pripoveduj mi kaj lepega. V tvoji sobi te bom ljubil, sedaj mi pa povej kaj lepega!«

Zobje so se ji zalesketali v mesečini.

»Ozri se v globino! Ali bi se ti upal po tej skali navzdol?«

»Ne bi se upal.«

»Če bi me zelo ljubil, če bi bilo treba?«

»Hafija, smrt bi bila to.«

In njeni zobje so se zopet zalesketali v mesečini.

»Pripovedovala ti bom nekaj lepega!«

»Pripoveduj mi nekaj lepega, Hafija!«

»Pred tremi leti mi je bilo trinajst let. Tedaj sem silno ljubila gimnazijca Saita Begića, ki je nosil fes postrani na glavi, ker se ni nikogar bal.«

»Se ni nikogar bal?«

»Niti vraga, niti Alaha, a mene je silno ljubil, silno ljubil, aman!«

»In si ga zapustila?«

»Ne ljubi me več, kukule!«

»Ni mogoče, da bi bil kje človek, ki bi te ne ljubil.«

»Joj, mogoče je.«

Sedela sva v pomladi na tej skali. Pil je moja ljubezen, moja usta, moje srce. Njegove roke so božale moje svilene hlače. Vedela sem, kaj hoče in sem se smejala. Tudi Hafija je hotela, kar je hotel on, toda zatajila je Hafija kri in mu je rekla: »Sait Begić, pravijo, da se ti ničesar ne bojiš?«

»Ničesar se ne bojim.«

»Sait Begić, skloni se čez prepad. Iz sredi visečih sten so pognali šipki, divje rože. Pojdi Sait in prinesi mi divjih rož, ki so se razvele v tej pomladi.«

Ni mi veroval, da hočem. Gledal mi je v zenice, da bi prebral iz njih. Ko je prebral, je prebledel, približal usta mojemu ušesu in šepetal mi je.

»Ne zahtevaj, Hafija! Samo tisti, kateremu je Alah omračil dušo, bi šel po divje rože in bi se ne vrnil več.«

»Ali me ljubiš, Sait?«

»Bolj kot mater svojo, bolj kot svojo dušo in raj te ljubim, Hafija!«

»Splezaj mi po divje rože, Sait!«

Sezul si je sandale. Legel je na trebuh in strmel dolgo navzdol. Hotela sem mu reči, naj ne gre, toda moje srce je vriskalo uporno. Ustnice so molčale.

»Je šel?«

»Klicala sem mu potem, naj se vrne. Kot kragulj je visel na pečinah. Je minila cela ura...«

»Se je ubil?«

»Kukule, vrnil se je. V zobeh je prinesel rože in trni so mu prebodli ustnice, da se mu je kri cedila k ustnim kotom in po bradi. Na prstih ni imel več kože ampak rdeče meso.«

»In te je ljubil potem?«

»Ti so divje rože, Hafija! Ne bojim se niti vraga, niti Alaha, toda tudi tebe se ne bojim več, Hafija. Bodi pozdravljena Hafija in imej rože, ki so ti bile več vredne kot moje življenje.« je rekel in šel skozi mesečino navzdol med tiste bele hiše. O, jaz pa bi mu hotela tedaj razgristi srce v ljubezni, aman!«

»Se ni vrnil več?«

»Ozrl se je v tla, ko sem hitela po cesti za njim. Ne boji se Sait Begić niti vraga, niti Alaha, toda tudi mene se ne boji, kukule!«

Ovila mi je roki krog vratu. V njenih mokrih velikih očeh se je lomila mesečina. Ustnice so ji drgetale a vseeno je zmagala jok.

»Kaj ne, da bi se drugi ne upal, nihče drugi razen Saita Begića?«

»Nihče drugi bi si ne upal.«

Hafija je stisnila ustnice k mojim. Aman!

HIŠNI ZDRAVNIK

Kakor skrbni zdravnik, ki noč in dan bedi ter pazi, da so živila za družino zdrava, Frigidaire nikoli ne bo odpovedal. Neizprosno zastavlja pot vsakemu razvoju mikrobov, ki neopazno kvarijo zaloge živeža in povzročajo motnje v prebavi, zlasti pri otrocih. Mleko Tvojega ljubljénčka, ostanki mlečnega zdroba, juhe, mesa, sadja, ki jih shraniš v električno avtomatičnem hladilniku Frigidaire, ostanejo sveži in zdravi po več dni, celo v najhujši vročini in jih zato mirno lahko uživaš. Zaupaj svoje zdravje in zdravje svojih dragih dobremu zdravniku Frigidaireu in zaupal si se najbolj zanesljivemu prijatelju.

IZKLJUČNA PRODAJA V JUGOSLAVIJI:

JUGOTEHNA, družba z o. z.

Ljubljana, Gosposvetska cesta 3 — Telefon 2080

Stalna razstava: Ljubljana, Gledališka 8 - Telef. 2918

Podružnice v Zagrebu, Beogradu in Splitu — —

ZNANSTVENI RAZLOGI ZA HLAJENJE ŽIVIL

Živila so kurivo človeškega stroja; ako je pokvarjeno, ovira njegovo delovanje in ga ustavi. Bakterije kvarijo živila. Živil se lotijo mnogo prej, preden jih moreš opaziti. Bakterije se razvijajo, kjer je toplo in

vlažno. Mrzlotá pod 10°C paralizira njih razdrálnó delovanje. Frigidaire proizvaja to mrzlotó. Vzdržuje jo avtomatično. — Živila v njem ne zmrznejo, pač pa jih ohrani zdrava, sveža in okusna.

Črni labod

Ljubljana kot izhodišče avtobusnega prometa

Dr. R. Savnik

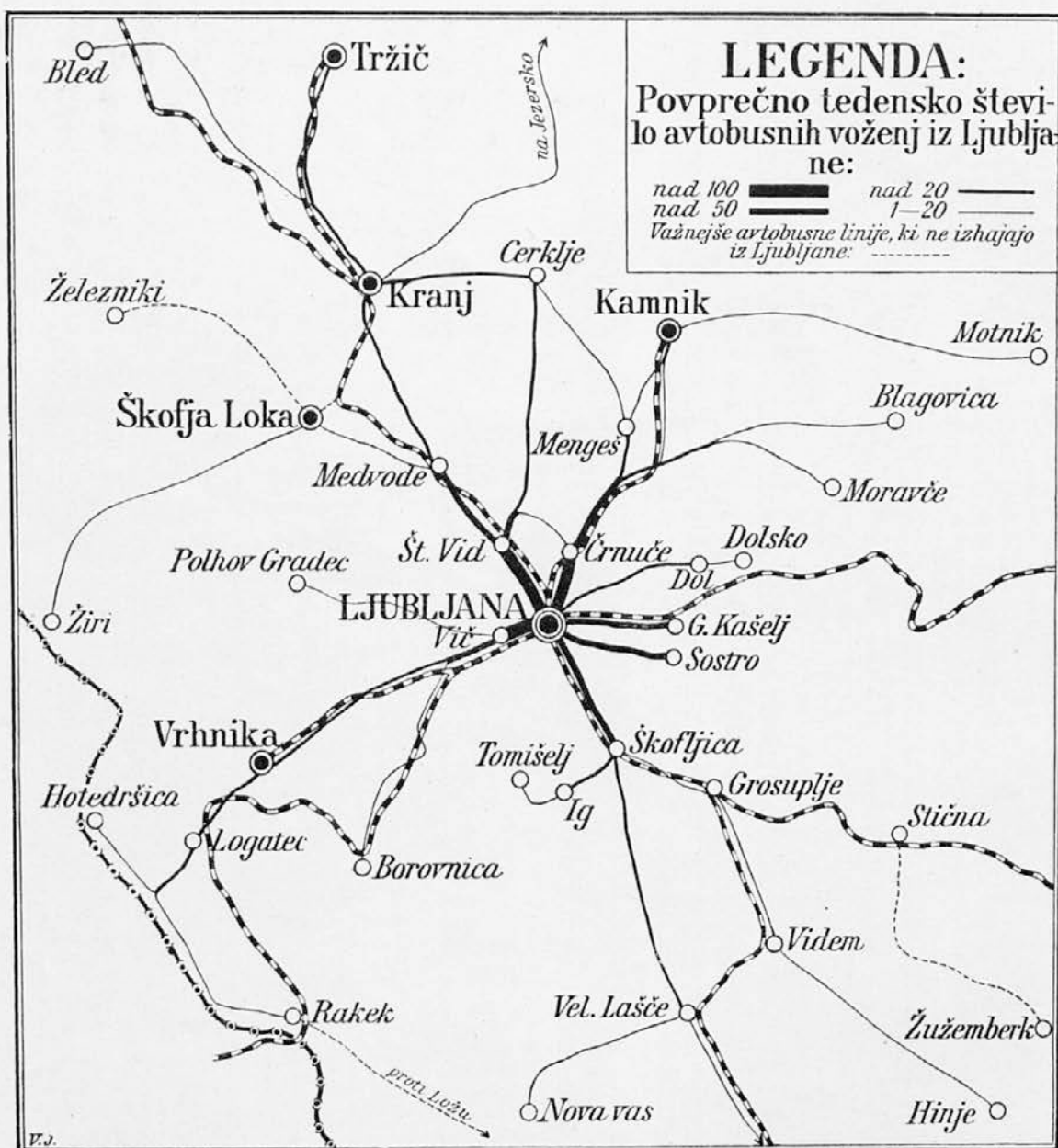
Svetovna vojna, ki je temeljito spremenila politično karto Evrope, pomenja globoko zarezo tudi z vidika njenega gospodarstva in prometa. V naprednejših državah je leta 1914. dosegel železniški promet s parno lokomotivo višek razvoja. Pomanjkanje premoga med vojno je marsikje zelo pospešilo elektrifikacijo prometa. Zlasti v Švici so po- slej gradili proge na električni pogon, druge so elektrificirali v celoti ali vsaj v okolihu največjih go- spodarskih središč. Svetovna vojna je prav dvignila tudi pomen avtomobila ter je obenem po- spešila zgradbo prvih zanesljivih zrakoplo- vov. Elektrifikaciji je sledila motorizacija prometa po cestah in v ozračju.

Ob vstopu v 20. stoletje je avto služil večinoma le zabavi in sportu, izjemoma ga je uporabljal zdravnik in veletr- govec. Po sklenitvi miru je šele prav začel služiti raznim poslovnim potrebam. Poštni avto je zvezal prebivalstvo preje prometno oddaljenih krajev z najbližjo železniško postajo; avtobus je prevzel prevoz potnikov zlasti v mestih in pred- mestjih; avtomobila so se začeli premož- nejši sloji posluževati ne le za lokalne potrebe, vedno v večji meri tudi za daljše proge. Celo v meddržavnem tujskem prometu se avto vedno bolj uveljavlja. Letovi- ščarji in izletniki ne potujejo več izključno z vlaki. V Italijo je lansko leto prispelo že okrog 100.000 avtomobilov, v Švico celo 163.000, z vsaj pol milijona tujih izletnikov.

Izključni transportni monopol železnic je torej danes od- stranjen. Puhajoči hlapon je le še simbol preteklega raz- voja. Avtomobil je marsikje železnici že prav nevaren tekmeč. Zadnje letne bilance železnic v Nemčiji beležijo že težke milijonske primanjkljaje.

Prometne spremembe zadnjega časa se javljajo tudi v Ju- goslaviji. Električnih železnic sicer nimamo, razen cestnih v največjih mestih, a tembolj se razvija avtomobilizem. Zlasti v onih predelih, kjer je železniško omrežje zelo nedostatno, so avtobusne linije na velike razdalje prekoristno dopolnilo. Nekateri drže celo preko več ba- novin. Beograd n. pr. ni le izhodišče avto-prometa za bližnjo Šumadijo, redne zveze obstojajo z dolino Ibra in celo z našim jadranskim primorjem. A tudi tam, kjer se zdi, da je železniško omrežje dovolj goste, je motorizacija cest silno napredovala. Primer Dravske banovine in spe- cijalno Ljubljane je tozadevno prav poučen.

Ljubljana je zaradi svoje odlične zemljepisne lege že od nekdanj izhodišče prometa. Od tu izhajajo na vse

strani glavna pota, po katerih se je dolga stoletja vršil počasen vozni promet, ki je utegnil biti čisto prav živahen. Toda cestni promet je tekom preteklega stoletja stopil v ozadje. Ljubljana je postajala vedno večje križišče železnic. Vendar veljava cestni promet ni trajno zamrla. Zadnja leta jo je znova odkril avtomobil. Cestni promet se je razmahnil, a ni se več omejil le na bele široke ceste, vedno- bolj se je prenašal tudi na maloznana stranpota, ki niso še nikdar imela večje prometne veljave.

Temu dvojnemu smotru izvrstno služijo avtobusne proge, ki izhajajo iz Ljubljane. Skica, ki jo je narisal maturant V. Jordan, nam kaže smeri in jakost avtobus- nega prometa. Deloma gre vzporedno z železniško progo, deloma se od nje oddvaja v raznih variantah. Žal ni po- datkov o številu prodanih vozniških kart na poedinih avto- busnih progah, da bi mogli točno oceniti jakost osebnega prometa. Približno merilo zanj more biti le število avto- busov, ki služijo prometnim potrebam na poedinih cestah. Ker ni promet vsak dan enak in obstojajo razlike zlasti med delavniki in nedeljami, sem na karti predočil po- vprečno jakost tedenskega enosmernega prometa.

Kot vidimo, je največji promet med Ljubljano in peri- ferijo. Nato z oddaljenostjo od mesta pojema, vendar ne povsod z enako brzino. Redne avtozveze drže v vse pre- dele južnozahodnega dela Dravske banovine prav do

Učite se pravilno solnčiti!

t. j. natrite svoje telo pred solnčenjem, in to kadar je suho, z

NIVEA-CREME NIVEA-ULJE

(olje za kožo
in masažo)

Oboje vsebuje — edino svoje vrste — euceritovo sestavino za nego kože, zmanjšuje nevarnost solnčarice, oboje potemnuje polt tudi pri oblačnem nebu. Nivea-crème vas ohlaja v vročini. Nivea olje vas v neugodnem vremenu brani mraza, a s tem tudi prehlajenja

Nivea-crème: Din 5'— do Din 22'— Nivea olje: Din 25'— in Din 35'—
Proizvaja Jugosl. P. Beiersdorf & Co. d. s. o. j., Maribor, Gregorčičeva ul. 24

državnih mejnikov napram Italiji in Avstriji. Iz Ljubljane vozijo redni avtobusi preko Velikih Lašč celo do Sušaka, proti vzhodu pa le do Blagovice in Motnika. Tam namreč že vstopamo v območje drugega gospodarskega središča, Celja, ki je poleg Maribora tretje veliko samostojno izhodišče avtobusnega prometa v Sloveniji.

Tudi v naši banovini avtobusno omrežje le spopolnjuje železniško. Osební promet na železnicah še vedno povsod

narašča, tudi tam, kjer se vrši avtopromet ob železniški progi. Ni goli slučaj, da so najbolj frekventirane avto-linije ravno kraj gorenjske in kamniške proge, ki sami izkazujejo relativno največji potniški promet. Ljudstvo se manj poslužuje vlaka in daje očitno prednost avtobusu kvečjemu na prvih postajah, tako n. pr. v Št. Vidu in na Ježici, ki postajata vedno bolj integralen del velike Ljubljane.

Arhitekturna razmišljanja o Ljubljani

Resnična in prava mesta ter velemesta prihajajo od ljudi in ne od arhitekture, še manj seveda od asfalta in podzemskih toalet. Ampak prav popolnoma jasno je, da tudi ne prihajajo od nasprotnih stvari, od prašnih cest in od smradu reke, ki se valita po njej skozi sredo našega mesta blato in golazen in nad katerim imamo pravico, da se zgražamo. Mi vendar vemo že marsikaj o moderni higijeni in tehniki in ker je to drugim neznano, ljubimo neregulirano reko in čist zrak, ker navsezadnje od smradu in regulacije ni odvisna nobena stvar, velemesto sploh ne, komaj t. zv. »napredek«. Velemesta se nahajajo samo v dušah in duševnih proporcijah ljudi, izvirajo samo odtod in iz organizma mestne človeške gmote, in ako jih ni tu, postane ves ostali vnanji balast žalosten simbol resničnih vasi in gošč v naših notranjostih. Velemesta, resnična seveda, so sreča narodov in bi morala biti cilj vseh narodov, kajti v njih dobivajo proporcije prave mere in izraze; ona so nezavestna tvorba celote, ki presnavlja vse in vse oblikuje, nevidni duh, ki ni potreba da sedi ravno v mestih, ker se more udejstvovati tudi na deželi, kajti velemesta so ideja, ki ne nastaja na tablah arhitektov, nego v duši kulture, zgodovine in naroda. Zato jih življenjski duh tako često odteguje velikim mestom in jih postavlja v province. Ko pa smo mi postavili velemesto v tujsko-prometni proračun, si že lahko čestitamo, da smo napravili njegovo idejo.

Ljubljana pač nima pričakovati sivih las od problema »velemesto«, kajti njej še mnogo manjka do navadnega

mesta. Pogled na Ljubljano z Grada nam pove, da imate v Ljubljani samo dve stvari nekaj oblike in značaja: Ljubljana in Grad, ampak to dvoje vendar ni mesto. Mesto samo je docela breznačajno in če se hočeš v duši spomniti Ljubljane, doživiš le anamnezo struge in hriba. Ljubljanska cesta s svojo polituro in prostorom ni niti cesta niti trg in dasi imamo že nekaj t. zv. avenij, ne vemo, kakšno funkcijo in značaj imajo, ker ne peljejo nikamor in ne izvirajo nikjer. Večinoma so zato tu, da se zde lepe in nove in kolikor življenja še sploh imajo, jim ga vzame relief hiš. Kajti Ljubljana zida danes nekakšno city — in je ne zida niti zaradi porasta prebivalstva niti zaradi industrijskega in trgovskega razmaha, nego samo, da dobi določeno število uradov svoje luknje; ta city bo nekoč dika vseh dik v Ljubljani, kajti bodoči prebivalec mesta bo ugotovil, da je tako arhitekturo in tako ulico mogel ustvarjati samo grobi interes in duh biroja in uradne kasarne. In to je edini značaj: mesto uradov in uradništva.

Za tem značajem, ki je dominanten, sploh izgine nepotrebna resnica, da se v Ljubljani tudi stanuje. Prav-

Nadaljevanje na str. 201

Čopova cesta (med palačo OUZD in Delavsko zbornico)

Krakovska ulica

Iz skrajnega severozapada Slovenije

Pogled na Rateče

Procesija sv. Rešnjega Telesa

Rateče

To so Rateče, dobre pol ure od Kranjske gore, gorska vasica, eden od tistih redkih kotov slovenske zemlje, kamor še čas ni vidno prodril, kjer še čuješ nenaličeno planinsko besedo, gledaš žene v narodni noši za k deseti maši, dihaš najčistejši gorski zrak in uživaš najbolj neskajljeno samoto. In vendar je tako lepo, da bi vsem ljudem želel, da najdejo pot sem. Celo Klanška jezera se članom S. P. D. obetajo za užitek letošnje poletje, čeprav leže že onstran meje.

Moment iz procesije

Zadnji snegovi v Planici pod Jalovcem

Zgornje Mangartsko jezero

Trenta

*V prodolih žije ti pravljica siva
tako otožno in tako ljubo,
kot bi tožila deva ljubeznjiva ...*

»Zlatorog« (Baumbach-Funtek)

Vas Trenta leži na zahodni strani Triglava. — Njenih 65 hiš s siromašnim a čvrstim in originalnim rododromom je raztresenih 3 ure daleč naokoli po štirih dolinah, ki se tuintam zožujejo v prave so-teske, in so, izvemši dohod od Bovca in Soče, vse zastražene z nad 2000 m visokim gorovjem, ki ga tvorijo sami odbrani julijski aristokratje: Triglav, Jalovec, Razor, Prisojnik, Grintovec, Ozebnik, Kanjavec, Pihavec in drugi. Trenta je prekrasen kot slovenskega sveta, le žal, da pripada tuji državi, kot še mnogi deli naše zemlje.

Po R. Badiura: »Na Triglav,
v kraljestvo Zlatorogovo«

Srebrnjak (v ozadju Grintovc)

Soča v Koritih

Bovško, Strmec

Ali si morete misliti otroka, ki mu Triglav pomeni pravljico? Ne. »Triglav« — simbol puritanistične fantazije, dolgočasno poglavje v še bolj dolgočasni storiji o staroslovanskem bajeslovju; potem je to slučajno naš najvišji in kar se poti in oblik tiče, najpustejši vrh — otrok ne sanja o Triglavu. Sanja pa o Trenti. Ko smo dorasčali, je imel Plinarski vestnik vse polno trentarskega in trentarstva, Razor iz Trente, Jalovec iz Trente, Sv. Marija v Logu v Trenti. To so tihi in samotni kraji, ki žive v svoji pravljčnosti kakor v kristalnem gradu in ta je tako poetičen in skrivnosten kakor ime Trenta samo. Kajti že beseda sama opaja, toda morda opaja le tistega, ki ji je že kot otrok prisluškoval v duhu kot čarobni pesmi in morda današnji mladini ime Trenta ni več to, kar je bilo nam, in kar nam je še. O, še, še je, saj to je vendar prava pravljica, ki se nje čas ne izteče, ko otrok doraste, ki marveč traja dalje — tudi kot pravljica za stare ljudi.

Triglav? Kaj šel Triglav je samo naše oficijelno navdušenje. Ro.

Vas Soča

Soča (Kuk in Lovpe)

Romarska cerkev Device Marije v Logu

V planinskem stanu

Za podnem

Ljubljanski meščan*: med lovom na prepelico in balado o prepelici

Boris Orel

Ljubljana: Mesto, čigar oris nastanka in rasti bi se marsikateremu starodavnemu mestu v Nemčiji ali Franciji čudovito prilegal. Mesto, v katerem se borita temota in svetloba za prevlado po istih taktičnih pravilih in v istih fantastičnih oblikah kot kje v nemškem Nürnbergu ali flandrijskem Gandu. Mesto s prav istim malomeščanskim ozračjem, s prav isto srednjeveško trgovsko in obrtniško borbenostjo in s prav isto groteskno oficijoznostjo in čudaško urarsko vestnostjo svojih prebivalcev, ki se sredi njih pritlikavosti razvije na svojstven način v zdravje in idilo kulturni delavec, umetnik-pesnik (liriki!) pa razboli v tegobo in žalost srca in v usodno bolezen telesa. Ljubljana: mesto, čigar cene in zvoka pa vendar ne preglasi sto in sto heidelberških, nürnberških in weimarskih mestec: geografski položaj mu je v teku stoletij in dob vzdal samobitno individualnost, zgodovina pa izoblikovala v politično in kulturno središče slovenskega naroda.

Ljubljana v skici: Jazon ustanovi baje na svojem argonavtskem pohodu Ljubljano-Emono (Prim. Gruden). Potem: Od Jazona v rimsko Emono, iz mitosa v resničnost starega in srednjega veka: Početki srednjeveške »Lubigane« pred l. 1000. In potem skozi ves srednji in še novi vek niha zavednost ljubljanskega meščana med vicedo-

* Besedo »meščan« jemljem v tem članku v njenem doslovnem pomenu. Tako: prebivalec mesta. Ne pa toliko kot pojem, ki ga prinaša franc. revolucija in v sodobnosti tolmači n. pr. Berdjajev.

J. L. Schoenleben

o. M. Pohlin

J. V. Valbazar

movo trmoglavu oblastnostjo, nenasitnim samoljubjem plemičev in tradicionalno naklonjenostjo državnih vladarjev. Mesto je v glavnem konservativno, v dveh, treh stoletjih ga ne razgiblje noben napredek. Solidno in previdno raste iz majhnega trgovskega in obrtniškega ozračja v vedno večje mestno življenje, njegov razmah pospešujeta zlasti dva: tok časa, ki zlasti po francoski revoluciji z ostrostjo zaplove nad mestom ter elementarnost nature v obliki kuge in potresa. Z rastočo prebujo slovanskih narodov se mu spričo slovenskega prestolnega značaja odkažeta na številčnici slovanskih mest svojstven pomen in vidno mesto, kar je nemajhna zasluga njegovega prvega večjega reprezentanta v tujini — Ivana Hribarja.

Pa se povprašamo: Ali je tok tolikih in tolikih razvojnih dob izkresal in izokrogilil kak poseben, izrazito

Zgoraj od leve na desno: Josip Vrhovec, dr. Josip Gruden, Ivan Vrhovnik, Andrej Smole
Spodaj od leve na desno: Josip Cimperman, Fran Gestrin, Franc Erjavec, Josip Murn-Aleksandroo

samosvoj tip ljubljanskega meščana, prebivalca slovenskega prestolnega mesta Ljubljane? Pritrdim, da je. In to kljub temu, da se mi rodovnik tega ljubljanskega meščana prikazuje v čudni luči: da se je namreč v nekem davnem stoletju njegov prednik prav za prav priselil z Gorenjskega ali z Laškega, ali pa, da mu stežka ali pa prav nič ne pronikneš v njegovo prvobitnost, oziroma prvoslstvo. Tako se dogaja, da tak gorenjski priseljence ne razodeva enotne in skladne podobe ljubljanskega meščanstva, ampak vedno in povsod dokumentira svoje gorenjstvo ali dolenjstvo. (Tavčar). Gorenjstvo v odvetniških poslih, gorenjstvo v trgovstvu in gorenjstvo še celo v uradniški sobi. Nasprotno pa oni, ki se je od svoje prvotne podobe odločil, kaže ne morda na tip zdravega, kulturnega meščana, temveč počasi vhaja v karikaturu meščana in v vso suhoparnost njegovega življenjskega, pridobitnega krogotoka: v brezdomstvo. Ljubljanski meščan ni šel morda v svetovljanstvo kot na pr. Zagrebčan, tudi ni gineval v raznih ekstremih, n. pr. »hohštaplertvuu«, kar mu spričo prostora, v katerem se je izživljal, in spričo zdrave podeželske okolice ni bilo mogoče, pač pa je edino v 14. stoletju uskočil v mestno denarno aristokracijo, v patricijstvo rodbine Porgarjev. Skratka, kljub vsem izrastkom, zavoram in zamotanim rodovnikom: ljubljanski meščan živi. Ime mu je pridobitnost, solidnost, konservativnost, marljivost. Ime mu je pregovor: Iz malega raste veliko. Ali: Hiti počasi. To je njegova takorekoč zlata sreda, njegovo ravnovesje. Ljubljanski meščan: zgoraj nad sabo ima osončeno meglo slovenskega bratstva, sanjski privid apokaliptičnih jezdecev v pojavu vicedomov in srednjeveških viteзов in črnega zmaja v obliki nemštva, spodaj pa čudno svojsko legendarnost slovenske zemlje, nemir krvi in srca, srednjeveško statiko in fantastiko. Zgoraj: čas, spodaj: naturo, potres, okrog in okrog pa: slovenske zarje in življenja velikih slovenskih mož, s katerih mučeniško in umetniško gloriolo se prav po nevrednem venča pogostokrat on sam, ljubljanski meščan.

Ljubljanski meščan! Med lovom na prepelico in balado o prepelici: poglavje nature in zemlje v življenjskem krogotoku ljubljanskega meščana. Prvi ljubljanski meščani so še hkratu poljedelci. (Prim. F. Zwitter: Starejša kranjska mesta in meščanstvo.) Poleg svojih hiš na Starem trgu imajo sklenjena polja na levem bregu Ljubljanice. Potem pa se polagoma razvija osamosvojba od zemlje: v trgovini in obrti se pojavijo nove eksistenčne možnosti. Torej sprva: meščan-poljedelec. Nato se ta umakne meščanu-trgovcu. V prvem stadiju: življenje z naturo, z zemljo, v drugem: življenje brez nje. Ali ne do kraja. Stik z naturo le še ni povsem odmril. Našel je druga, tipično meščanska pota. Ali niso vse te meščanske oblike: lovstvo, ribolovstvo, metaljarstvo, sport, turizem, fotoamaterstvo, vrtnarstvo itd., če jim odštejem znanstvene in kulturne svrhe, žive in zgovorne priče, da ekspanzivnost meščana v naturo živi in si daje prostora na svoj način? In spet se spomnim ljubljanskega meščana v tej podobi: pridobitnik, gospodarstvenik, izbrusen in izglajen odvetnik, mnogo spoštovan in čislán meščan, funkcija tu, funkcija tam, ki jo ovenča z pozo nedeljskega lovca. Samo to in nič več: pridobitek pa nedejski lov na prepelico. Lov na prepelico in balada o prepelici: pridobitnost ljubljanskega meščana in žalostna povest dveh slovenskih pesnikov, v Ljubljani rojenih. Balada o prepelici ali nekoč sta živela — Fran Gestrin in Josip Murn-Aleksandrov. Oba mlada, oba otožna, oba sanjajoča o poljih, njihvah, poljskih cvetovih, travnikih, temnih gozdovih in tihih ženskih obrazih. Oba sta umrla za sušico in oba sta

Fr. Šuklje

še pred smrtjo napisala najlepše pesmi o naravi, ki se je Gestrinu v zadnjih trenutkih življenja vzvrtinčila v predsmrtno slutnjo, v demonizem prepeličjega speva: Pet pedi. Odkod ti tragika teh dveh naših pesnikov! Ali je bila morda slučajna ali pa je z neko usodno nujnostjo bolestno vzplamnela iz ljubljanske - meščanske tal, iz ljubljanskega krivenčastega prostora, ki je za marsikaterga umetniškega duha — pošastna rabeljska zanjka.

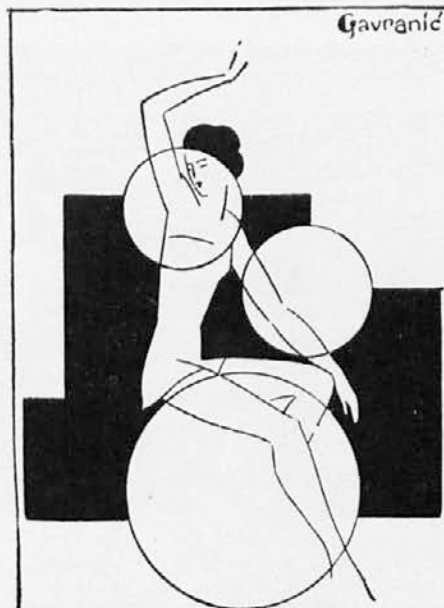
Če priključim Gestrinu in Murnu še ohromelega pesnika J. Cimpermana, predstavljajo ti trije tragično ljubljantrojico. Tej tvorijo nasprotje Valentin Vodnik, Fr. Erjavec, Juš Kozak, troje zdravih, oblikovaveev slovenske besede, nature in življenja. Vsi pa so slovenska romantika. Ali ni morda »šentpeter« Juša Kozaka romantika? V njem žive ljudje z velikimi čuvstvi, pa ob ozadju malomeščanskega ljubljanskega predmestja. Vsa naša preteklost, ves ta naš slovenski prostor, prostor vasi, trgov in mest: romantika. V takem prostoru naturalizem in kozmopolitizem naravno nista mogla zaživeti. In romantika je ves ta višji svet ljubljanskega meščana-umetnika, ki je zanj tako usodno, da ima za svoj nasprotni pol meščana, čigar pot vodi iz njegovega gmotnega kraljestva v žargon in kvanto pa v fantastiko ljubljanskih hofmanskih gostilnic.

Ivan Vajkard Valvazor, dr. Josip Gruden, Ivan Vrhovec, Ivan Vrhovnik: posebljena ljubezen ljubljanskega meščana do Ljubljane, do domovine in njene minulosti. Valvazor, Gruden, Vrhovec: to je slovenska ljubezen. Najvišji etos ljubljanskega meščana. Svetle postave za bodoči slovenski kulturno-zgodovinski roman. O sebi niso nič ali malo govorili. Samo ljubezen do našega človeka ožarja tisto podrobno, suhoparno študijsko delo, ki ustvarja take velike stvari kot so: »Die Ehre d. Herzogthums Krains«, »Zgodovina slovenskega naroda« in »Ljubljanski meščanje v minulih stoletjih«. In življenjska končnica teh mož: Valvazor umira v utesnjenih razmerah, dr. Gruden tragično izkrvavi ob svojem življenjskem delu.

Temu odličnemu krogu ljubljanskih kulturnih delavcev se pridružujejo škof Jurij Slatkonič »presvitlega cesarja Maksimilijana svétnik in kapelnik«, škof Tomaž Hren, pisatelj iz časa reformacijskih komisij, Janez Schoenleben, ki je živel samo vеди in knjigam.

Nadaljevanje na str. 215

Gavrančić

Najmanjša

NEREDNOST

zamore vzeti ženi njeno dražest. Gladka in nežna koža je ponos vsake žene

EAU DIXOR

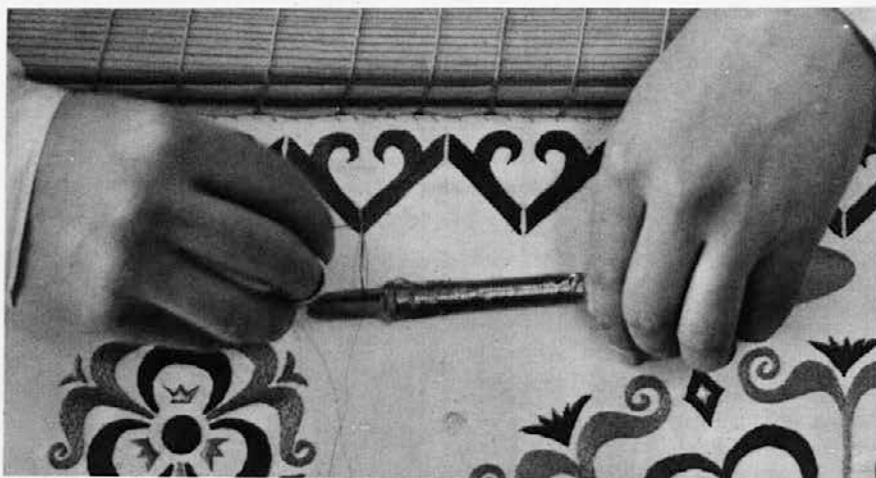
(Tekočina za odstranjevanje dlacic)

Odstranjuje odoišne dlacice v eni minuti. Je to izorsten in edinstven preparat svoje vrste, redka in bistra tekočina, ki jemlje tudi najjačjim dlacicam življenjsko zmožnost ter jih popolnoma uničuje. Uporaba je zelo enostavna in čista, ter poceni. Brez Eau Dixor-a ni moderne dame! Prodajna cena Din 40'--.

SOCIÉTÉ DES
PRODUITS
»DIXOR«, PARIS

DEPÔ:
COSMOCHEMIA
ZAGREB
Smičiklasova 25

Polaganje z zlatom. Zlato je navito na preči in sicer zato, da se navijeta 2 nitki hkrati in da se zlato ne prijema s prsti, ki so vedno potni, naj bodo še tako umiti. Leva roka, ki drži prečo, je navadno spodaj in pomaga desni, ki položeno zlato šiva, obadati z zlatorumeno svileno nitko

Desno: Vezenje s svilo

Oltarni prt za Ljubno v Savinjski dolini

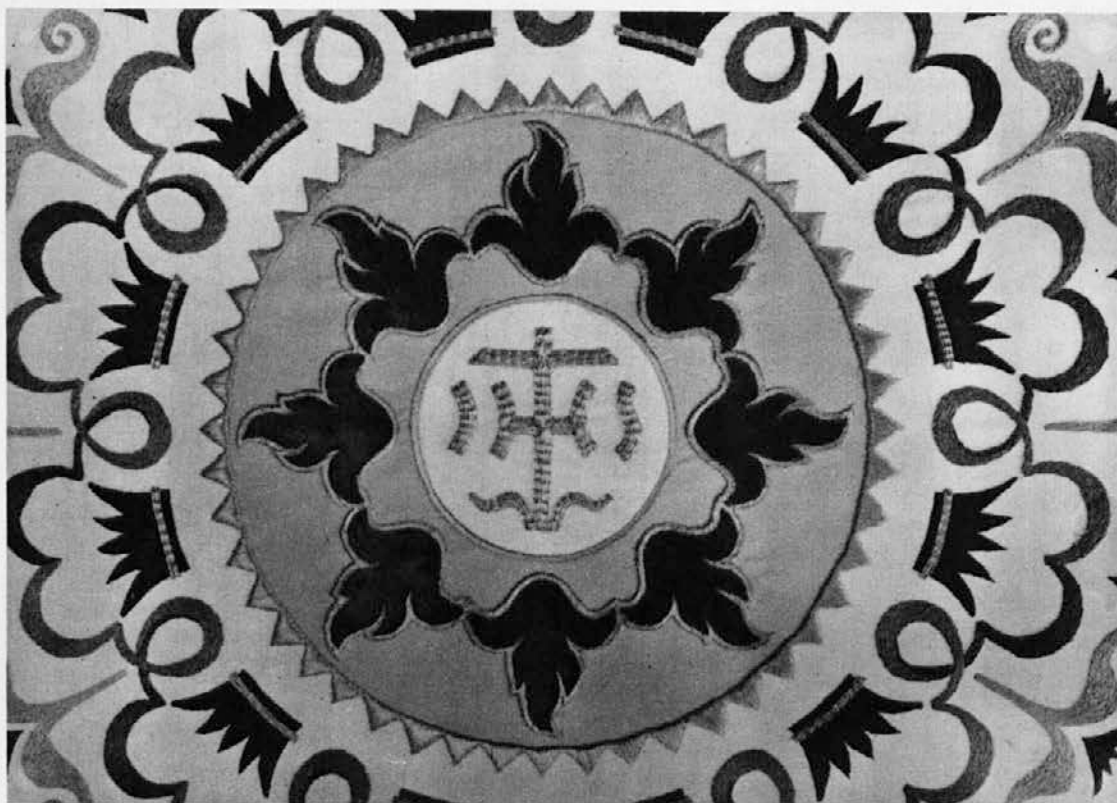
Vsa površina prta je najprej obrobljena s srčasto stiliziranimi, zlato prešitimi, zelenimi okraski, v dveh odtenkih (za svetlobo in senco), nato pa razdeljena s petimi večjimi tesno strnjenimi, zaokroženimi dekorativnimi skupinami, ki naj po umetnikovi zamisli predstavljajo »blagoslov v imenu Gospodovem«. Oblikovno je okrasje obdelano tako, da je primerno vezilski tehniki, v kateri je prt izvršen, barve so izbrane tako, da oblika risbe doseže čim krepkejši učinek.

Po načrtu, ki ga je v Vurnikovi šoli za arhitekturo izdelal stud. arch. Marjan Prelec, so to delo vezle šolske sestre v Šiški.

Sredino prta tvori zlato Jezusovo ime na krožnatem belem dnu. Obdajajo ga ognjeno rdeči, zlato obrobljeni, živahno plapolajoči plamenčki na sinjem dnu, ki je zopet obrobljeno s zlatimi trikotnimi žarki, tako, da vsa sredina tvori zlato žareče solnce. Okrog tega solnca se zopet v dveh odtenkih spleta zelen trak v brezkončen, živo razgiban venec, ki v svojih visoko se vzpenjajočih lokih tvori neke baldahine za rdeče, z zlatom prevezene krone. Iznad nizko se sklanjajočih zapletov pa rastejo temnomodri cveti z rdečimi, zlato zarobljenimi pestiči.

Štiri stranske dekorativne skupine imajo zunanji rob enak srednjemu delu; na sinjem krožnem polju imajo pa ognjeno rdeče, zlato obrobljene znake (simbole) golobčkov, ki se jim nad lepimi glavicami zopet utrinjajo ognjeno rdeči

zlati plamenčki, kakor rajajo vsredi krog Jezusovega imena.

Golobčke moremo vzeti ali za znak (simbol) sv. Duha, ki z oltarja deli milosti in darove, pripravljene po Jezusu; ali pa jih imamo za starokrščansko misel, ko so s tički predstavljali duše; torej duše, ki v skrivnostnem drgetu obletujejo prečudno skrivnost, ki se hrani na naših oltarjih.

Ognjeni plamenčki očitno označujejo ljubezen, ki ver na srca z njo obdajajo to veliko versko skrivnost.

Zgodovina vezenja je že stara, precej obširna in zajemljiva. Tako so n. pr. Egipčani zavijali svoje mrlične že pred Kristusom v drago-

Levo: Sredina prta: zlato ime Jezusovo na belem dnu

cene platnene vezenine. Atenci so krasili svoja bivališča z babilonskimi vezeninami. Salomon je okrasil novi tempelj z dragocenimi zastori. V času cesarjev so bogati Rimljani, seveda po svojih sužnjih, v namizne prte uvezli vse jedi, ki so pri razkošnih pojedinah prišle na mizo. Cezar je imel togo okrašeno z dragoceno vezenino in dragimi kamenji. Svilene niti so bile v tistem času tako drage kakor zlato.

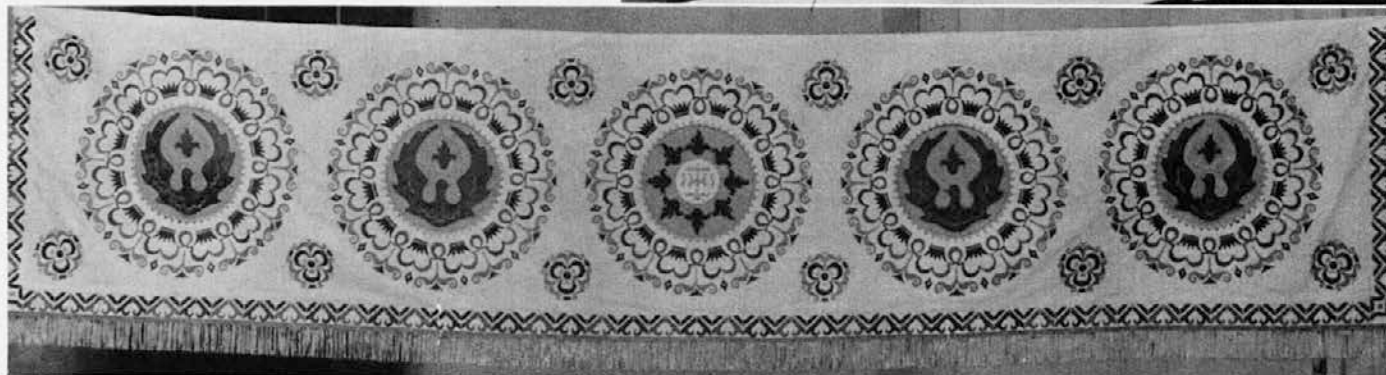
Sv. Helena si je pridobila slavno ime zaradi svojih umetnih vezenin; te vezenine je pa rabila izključno le za cerkev, ki je takrat zavladovala v vsi prostosti.

Takrat niso vezle samo ženske, ampak zgodovina pravi, da je bil v benediktinskem samostanu sam opat spreten vezilec. Opat samostana St. Gallena v Švici je vezel več let rdeča mašna oblačila, katerim je vdela svetopisemske slike. Za to delo je porabil toliko škrlata, zlata, svile in dragih kamenov, da so se mu sodobniki čudili, kako je mogel vse to kupiti.

Pozneje so ženski samostani prevzeli to delo. Odlične Grkinje so se bavile z vezenjem in so znale z barvastimi nitmi vesti cvetlice, ki so bile videti kakor resnične.

Več umetnin iz 12. stoletja nam je še ohranjenih. Na temnomodri svili je z zlatom in sre-

Desno: Prtič z enako vezenino, pregrinjalo za stojalo pod mašno knjigo

Oltarni prt antipendij za Ljubno v Savinjski dolini

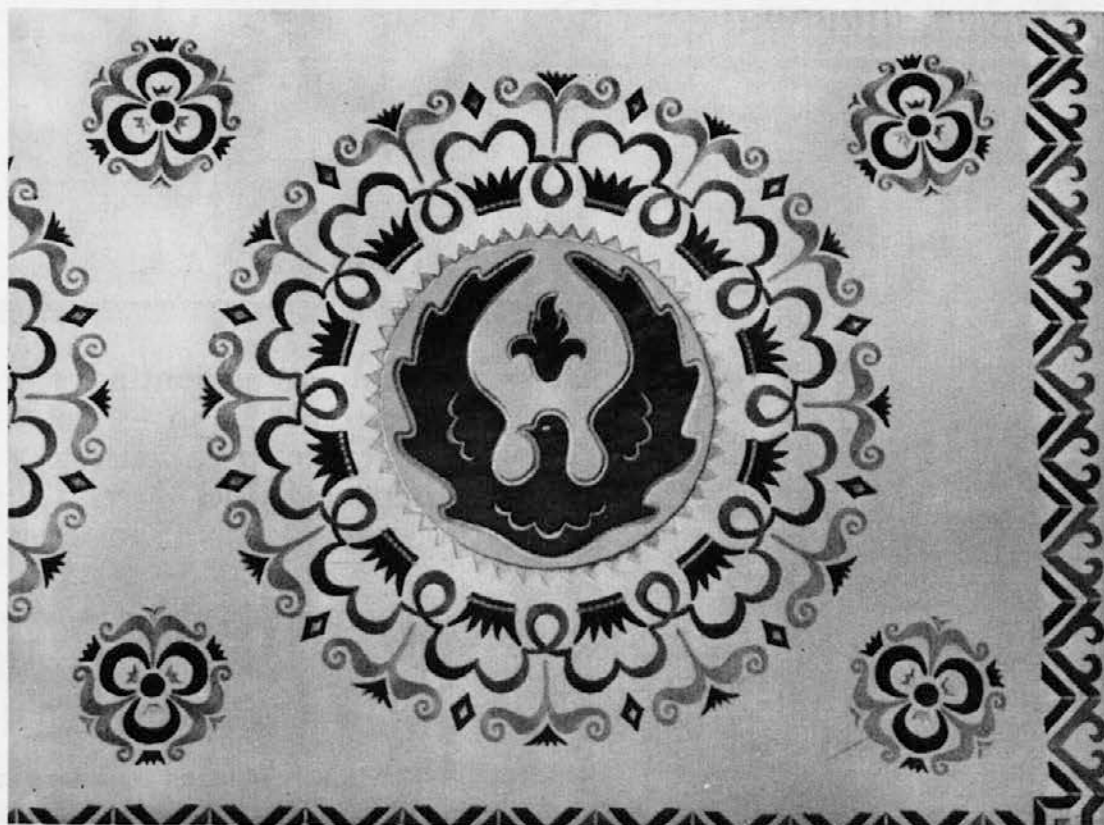
brom bogato uvezen cesarski plašč, ki je shranjen v Rimu. Stolnica v Bambergu ima v svoji zakladnici dragocena cerkvena oblačila, na katerih je uvezena zgodovina odrešenja.

V srednjem veku je mašna oblačila in dragocene oltar. prte izdelovalo največ visoko plemstvo. Pozneje se je iz gradov in samostanov vezenje razširilo tudi med ljudstvo.

Z zlatom in srebrom so največ vezli v Španiji. Španci so začeli našivati tudi male zlate ploščice (Flitter), katere še sedaj porabljam.

V 17. stoletju so uporabljali vezilci

Desno: Na sinjem polju ognjeno rdeč, zlato obrobljen golobček (znak sv. Duha). Nad glavico ognjeno rdeč zlat plamenček (znak ljubezni)

in vezilke največ brokat (it. svilenlo blago, izvezeno s srebrnimi in zlatimi nitmi), žamet in zlato.

Kitajske vezenine, ki so še danes zelo čislane, so se pojavile pod vladno Ludovika XV.

V 17. in 18. stoletju je tehnika umetnega vezenja cvela zlasti v Španiji, Italiji, Franciji in Nemčiji. Koncem 18. stoletja so umetno vezli z zlatom le še strokovnjaki, ki so se pa morali po devet let učiti.

Danes je na višku te umetnosti vzhod; odlikujejo se Slovani s svojimi bujnimi narodnimi nošami in njihovimi vezeninami.

Ročne vezenine hoče in ne more spodriniti stroj in je ne bo, čeprav se žal tudi tu hoče uveljaviti.

»Pozdrav iz Ljubljane«

Iz leksikona izvemo, da sta že l. 1865 Stephan v. Karlsruhe, l. 1869 pa Herrmann na Dunaju predlagala svojim poštnim upravam, naj se za manjša sporočila potom pošte uvedejo karte s primernim frankiranjem. L. 1869 so izšle na Dunaju prve dopisnice pod naslovom »Correspondenz-karte« za avstrijsko pošto, l. 1870 v Berlinu za državno nemško in kmalu za tem v drugih državah. Že l. 1875 so izšle tudi prve dopisnice s slikami, razglednice. Od l. 1890 dalje se je razvoj slikanih dopisnic silno pomnožil in pospešil, razglednice so postale pravi pravcati industrijski predmet, še dalje pa so ostale v prometu tudi navadne dopisnice.

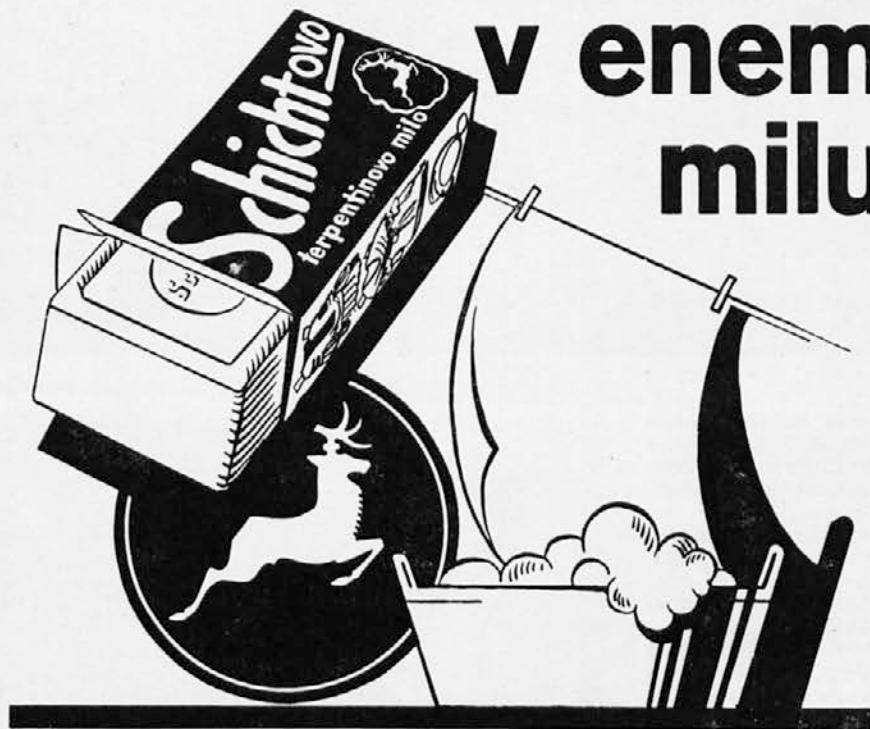
Če je človek sporočal svojcem svoje navdušenje in svoje pozdrave zlasti, kadar je na potovanju zašel med tuja ljudstva in v tuje kraje: kaj je bilo naravnije, kot da je na razglednico najprej prišla slika tistega kraja, tujih mest in dežel? Povsem naravno in logično stoji torej pokrajinska razglednica na začetku razvoja in šele sčasom so se pojavili tudi drugi tipi »pozdravov«, nijansirani po vseh mogočih motivih in večinoma okusih. Truden in domotožja poln popotnik je rabil za pozdrave domov svojo vrsto razglednic, vojak je za dekleta našel svoje, obiskovalec muzejev in galerij je spregledal mesto, da je mogel poslati sliko slavnih umetnin; mesta z značilnim miljejem in žanrom so izdajala in razpečavala svoje razglednice (Heidelberg) in tako bi mogli iz zgodovine razglednic dobiti pojem o najrazličnejših stvareh in poglavjih družabnega, kulturnega in npravnega življenja.

Ljubljana s svojimi razglednicami ni ravno zaostajala. L. 1882 je izšla v založbi knjigararja A. Turka prva ljubljanska razglednica v obliki majhne montaže in že l. 1888 izdani Pozdrav iz Šiške ima bolj ali manj slično obliko razglednice. Po l. 1882 je izdal knjigarar A. Turk še več razglednic Ljubljane, a zlasti so zanimive one iz l. 1886 z motivi Ljubljane v Valvasorskem času (tisk. Katol. tisk. v Ljubljani). Okrog 1900 so nastale razglednice po originalih M. Ruppeja, v založbi Keimmayr-Bamberga (tudi v ponatisku). Te razglednice so pač najznačilnejše razglednice iz predvojnne dobe in ker so obsegale te serije domala tudi vso Slovenijo, jih gotovo do danes še nismo zadostno ocenili glede njihove domoznansko-propagandne vrednosti. Stojte prav v stilu estetskega čuvstvanja okrog obrata stoletja, kakor očitujejo starejše Turkove z Valvasorsko Ljubljano (letnica 1564 ni prava) historičnega duha 19. stol.

V liniji umetniških razglednic so potem posebno omembe vredne one po originalih I. Vavpotiča o. l. 1925 v založbi Delniške tiskarne v Ljubljani, ki prav tako tvorijo večjo serijo.

Starejše fotografske razglednice, zelo primitivne in ne kvalitetne, so po vojni doživele z razmahom fotografije velik razvoj; dva primera v Berlinu izvršenih razglednic iz založbe Amalijske Klandrove v Lj. iz l. 1930 predstavljata pač najlepše, kar se da na tem polju od razglednic pričakovati. Zopet vidimo tu zastopan starejši tip montaže, a obenem tudi tip monografične in panoramatične razglednice. Malo predtem izdane serije Vekoslava Kramariča v barvastem klišejskem tisku in v tisku z bakra nam pričajo, kako se je napredek moderne reprodukcijske tehnike skušal uveljaviti tudi v tej navidez tako zelo banalni panogi — razglednic. Reči je treba, da se s tehniko ni zboljšala samo ta naša prodajna industrija, nego zlasti tudi okus in zmisel za novo, zares sodobno razglednico iz Ljubljane. »Pozdrav iz Ljubljane« iz l. 1882, ob svojem času gotovo zelo moderna in sodobna stvar, je v l. 1930 prišel v štadij, ko si prepoveduje, da ga še nazivljemo s tem imenom in ima v marsičem zelo prav. Vprašanje je le, če je tudi mesto zrastle in se razvilo v takem zmislu in obsegu, da bi mu takle »pozdrav iz Ljubljane« ali »pozdrav iz Šiške« anno 1882 in 1888 že delal pravo pravcato sramoto, Hudobnež, ki nam šepče na uho, bi rad, da zapišemo, da se boji, da je Ljubljana vseeno napredovala — le na razglednicah.

Vse odlike v enem milu

Schichtovo terpeninovo milo daje obilno, rahlo peno — zato temeljito čisti. Razen tega vsebuje najfinejše terpeninovo olje — zato dobi oprano perilo svež vonj po mladem borovju.

»Schichtovo terpeninovo milo v praktičnem zaščitnem zavitku

Zavitek nosi razen tega lepe podobice za izrezati, za kratek čas otrok.

Pred potresom

Dramsko gledališče

Nadaljevanje s str. 193

zaprav namreč ni česa takega s fasad nikjer razbrati, kakor tudi nima trgovina v Ljubljani nobenega značenja, kajti z izjemo cest pod Gradom, ki spominjajo na judovske štacunarske okraje, nima v city nobena trgovina svojega arhitekturnega izraza in nobena arhitektura sposobnosti, izražati še idejo trgovine. Ljubljanske fasade so s tega vidika simboli najgorostasnejše brezokusnosti in individualizma, čudne nekulture; a mesto nimā vsebine niti v strani industrije, kolikor je je v njem, a še manj kolikor je ni. Težko je danes najti mesto s tako nekulturno proporcijonirano naselbinsko podobo in tu jo še deloma rušijo stari rudimenti. Ljubljana z juga, s Trnovskega pristaniša še kaže siva rebra nekdanjega življenja in oblike na tem kraju: kos rečnega pristanišča. Levo se raztezajo krakovski vrtovi, real, ki ni ne polje ne vrt, nego nekaj v sredi, in med njimi hiše in ulice, ki niso ne mesto in ne vas, kajti tako trmasto kot tu, se tišče hiše pač le tam, kjer gre zato, da smo mesto, pa so elementi vas. Na jugovzhodu Ljubljane so delavske kolonije in vile in pravzaprav je ta kraj kot tudi Mirje republika zase. Ne spada k Ljubljani. Na severovzhodu so tovarne in železnica, in pravzaprav je tam tudi vas, vas »slabših« hiš in kajž, dočim je šiška vas »boljših« hiš. Sreda mesta, če smemo o njej govoriti, tudi ni več daleč od vasi, ki ne straši samo v spominu generacije, ki je danes že prav stara, nego tudi

Nadaljevanje na str. 211

SLOVENEK

ČE KUPUJEŠ

★

ČE PRODAJAŠ

★

ČE KAJ IŠČEŠ

★

OGLAŠAJ V

SLOVENCU

USPEH JE ZAGOTOVLJEN

Pred pošto okrog 1902.

— danes

Slehernik

Dvakrat pozno — absolutno z ozirom na nastanek dela in relativno z ozirom na nagib sezone — se je razdelila zavesa pred Hofmannsthalovim misterijem »Jedermann«, da smo ga uzrli v slovenski besedi in ljubljanski podobi. O. Župančič, čuvar naše besede v gledališču, je delo prevedel; kljub vsemu izraznemu mojstrstvu začujete ponekod nerodna mesta, ki se vam ob njih zazdi, da to ni Hofmannsthal in da je mojster z nekim nasilnim arhaiziranjem udaril to pot malce v stran. Delo je misterij v srednjeveški zasnovi, ki ga pa oblači pretanjena in preprosto genijalna jezikovna kultura Hofmannsthala iz 20. stoletja. Oblika je tako smotreno prilagojena vsebini: v navadno, vsakdanje, čisto človeško življenje poseže božji sklep z zadnjim neizgibnim in neizprosним imperativom: Smrt. Človeka vse zapusti, pred sodbo gredo le Dela in Vera in z njima se konča zmedena, zbegana pot v miru in luči. Režija v zamisli g. O. Šesta je bila

Prizor z materjo: Mati (ga. M. Vera), Slehernik (g. Levar)

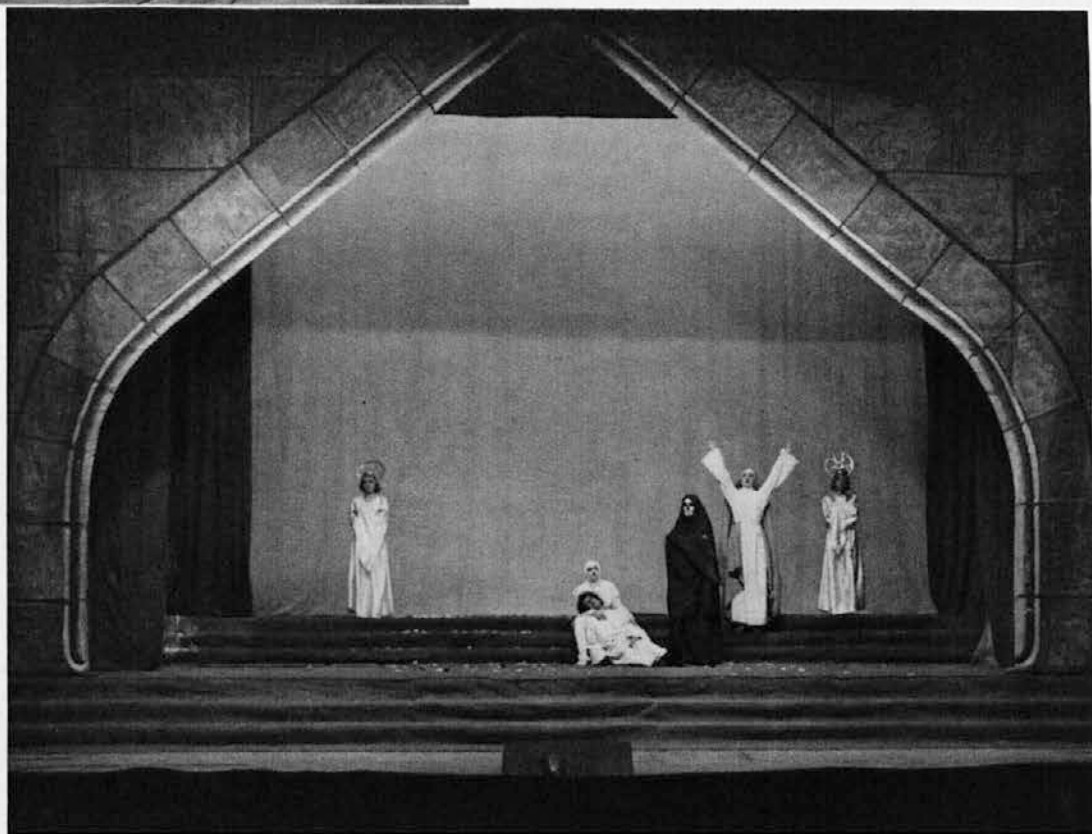
Prizor z bogastvom. Bogastvo (g. Škrbinšek) in Slehernik (g. Levar)

nova predvsem v nekih scenskih zamislekih in par posrečenih skupinah (prizori pri mizi), v zvočnem oziru in tudi sicer je pa misterijsko preprostost preveč komplicirala in se oddaljevala od bistva misterija. Na teh mestih ni bila adekvatna in to je šibka stran uprizoritve, kakor je bilo to že pri Pasijonu. Vendar je zelo prav, da smo dobili med letošnjim repertoarjem tudi to monumentalno Hofmannsthalovo delo, ki je med drugim na programu vsakoletnih salzburških slavnostnih tednov, ki jih nameravajo letos na ta način posneti tudi v Ljubljani.

Da še omenim režijo: bila je taka, kot smo je že navajeni pri večjih tekstih v našem gledališču. Skoraj bi ne bilo laskavo trditi, da je bila nova recimo v kakem temeljno bi-

stvenem oziru, zakaj prav taki veliki kosi se sumljivo radi izmaličijo v šablono, klišeji pa skoraj ne bi smeli imeti mesta v gledališču. Ne pravim, da je »Slehernik« v celoti bil kaj takega, zdi se mi samo, da smo v nekih prizorih dobili tako občutje. In če so človeka ti prizori spominjali na kaj prej, so ga spominjali zlasti na »Fausta«. To scenično in tudi sicer v prvem prizoru (Bog Oče). Res da je nekaj tudi zunanje podobnosti že v delu samem, in takih nevarnih mest bi se režiser pazno moral ogibati.

Igrali so večje vloge po vrsti dobro gospodje: Levar, Kralj, Škrbinšek, Lipah, Daneš, Potokar, Jerman in gospe: Vera, Šaričeva, Boltarjeva, Rakarjeva. J.

Zaključna slika: Slehernik (g. Levar), Dela (ga. Šaričeva), Smrt (g. Kralj), Vera (gdč. Boltarjeni)

Oj, ta prešmentana ljubezen

Ta prešmentana ljubezen sama je morala priti na pomoč, da smo po dolgem času dobili izvirno slovensko opereto, ki ima vse pogoje, da se obdrži, uveljavi in odjekne še kje zunaj. Libreto g. M. Simončiča je v velikem stilu, sicer ponekod še okoren, recimo kranjski, a ga izpopolnjuje in lakira čisto svetska, šlagerska, a resno komponirana glasba g. P. Šivica. 23letni komponist, ki je absolviral kompozicijo pri prof. Ostercu, je s tem delom izpričal talent, široko muzikalno razgledanost in oster časoven okus. Vsebina, glasba in nekaj — malo — slikovitih režijskih zamislov so ustvarile sintezo treh jako prijetnih ur, k čemur so še pripomogle seveda sijajno kreirane vloge zlasti dvojice Urše (gospa Kogejeva) in Žana (g. Janko), Metke (izmenoma gospodični Arkova in Ramšakova), Nataše (ga. Poličeva, ki je s to vlogo prinesla nove svežosti v svojo operetno vrsto), Lea Dornika (g. Peček), Borisa (g. Ivelja).

Levo libelist operete g. Simončič, desno komponist g. Šivic

Levo: Ga. Štagljar-Kogejeva kot Urša in g. Janko kot »Žani«

Ga. Poličeva kot Nataša in g. Ivelja kot Boris Jalen

lja. Ti drže opereto, najmanj pa jo drži — režija. Skromni smo in v teh-le vprašanjih se ne moremo in ne moremo kultivirati do vsaj šibkega evropsstva. Kar je bilo v »Ljubezni« režijsko dobrega, skoraj diši po drugod (Jushny: scena s steklenicami, z glavami skozi poslikano steno) in je v ostrem nasprotju z ostalim. Ob Povhetovi sterilni stereotipni neužitnosti se človeku stoži po marsičem in predvsem po prvem dobrem poizkusu — Mascotti. J.

Prizor v 2. dejanju. V sredi ga. Arkova kot Metka in g. Peček kot Leo Dornik

Ženitev Yussufa Khana

Roman. Frank Heller.

Ilustriral M. Bambič

(Dalje.)

V.

Veliki hotel (nadaljevanje).

»Ali ste bili zgoraj in ga videli, mis Helena?«
»Da. Ne spi vsakdo do luncha kakor vi, mr. Cray. Lepo ovratnico imate.«
»Vesel sem, da slišim to od vas. Kakšen se vam zdi?«
»Krasen. Imel je bele hlače za tenis in cilinder.«
»Ne preveč za september.«
»Ne delajte slabih dovtipov! Še druge stvari je imel na sebi. Sicer pa ni napačen, četudi se malce debelí.«
»Koliko je star?«
»Na zunaj približno trideset. Črne brke in krasne zobe. In spremstvo — sram vas bodi, da ste toliko časa ležali.«
»Ali je imel s seboj slone, kamele in zamorce?«
»Zamorce pač. V družbi je bil samo en bel mož, star, osoren gospod z belimi brki. Vrtarar je povedal, da je to angleški polkovnik, ki mora stražiti zverino, kakor mu pravi mama.«
»In ostali so bili zamorci.«
»Če jim že rečemo tako. Barva njih obraza je temna, toda so prav zali. S seboj ima telesno stražo s turbaní in krivimi sabljami, ki bodo čuvali sobe noč in dan. In še starega gospoda, mislim, da je dostojanstvenik, bil je v civilu in tako častitljiv kakor kak škof. Imel je rjavo brado, ki je bila počesana na dve strani, kakor na tej-le reklami.«
»Ogrska pomada?«
»Da. Ko so šli po stopnicah, je govoril v verzih. Zvenelo je kakor rotitev, pobožna čuvstva so me obšla.«
»Ali je prišel Djinu? Ali ni drgnil bakrene svetilke?«
»Ne vem. Imel je tako široko obleko, da tega ni bilo mogoče videti.«
»Azijatsko?«
»Vsekakor ne iz New Yorka. Sicer je bil to lep, star gospod. Na zunaj malce divji, toda olikan, če razumete, kaj mislim.«
»Seveda. Kakor olikan Američan.«
»Bogme, kako ste dovtipni! Zdaj prihaja mama.«
Mrs. Bowlby je prišla v beli jutranji toaleti v vežo poskakovaje; zdelo se je, da postavlja obe nogi hkratu predse kakor ptiči. Vreščavo je zacvrkutnila vsa zadovoljna, da je našla svojo hčerko in Allana. Ta je hitro privlekel težak stol, v katerem je mrs. Bowlby izginila kakor sladkor v skodelici kave.
»Hvala Bogu! Mislila sem že, da te je zverina vzela, Helena.«
»Mama! Saj ima svojih stopetdeset sultanij.«
»Ah, poznam moške! Če jih imajo stopetdeset ali samo eno, vedno so takoj pripravljene za prevaro.«
»Rečem ti, da me ni niti pogledal.«
»Kakšen je, Helena?«
»Prav lep, malce se redí.«
»S stopetdesetimi ženami!«
»Seveda je bil malo prenapeto napravljen. Videti bo morala telesno stražo — papa gre. Nekaj nama ima povedati.«
Mr. Bowlby je prihajal, na obrazu polno neznanih novosti.
»Dobro jutro vsem!« je zavpil. »Well!«
»Nu, Jon, kaj je?«
»Potrpi, Suzana, boš že izvedela, četudi tako skrivajo zaradi londonskih tatov.«
»Kaj je, John? Kaj zaradi stopetdesetih?«
»Ne zaradi teh. Ima seboj stopetdeset malenkosti, --«
»Torej skupaj tristo!«
»...ki so mu mnogo več vredne. By Jove! Ravnatelj trepeta po vseh udih. Ni podobnih v Evropi in komaj v Indiji.«
»O čem govoriš, papa?«
»O njegovih draguljih, otrok moj! Stopetdeset dragotin in še več majhnih kamenčkov, vsi svoje kvalitete, ki je hors concours. Polkovnik Morrel, stari Anglež, ki ga spremlja, je govoril o njih kakor o svetovnem čudežu, je rekel ravnatelj, ki ga sicer ne moreš z vsako stvarjo vznemiriti.«
»Seveda jih je prepustil hotelu v varstvo, mrs. Bowlby?«

»Ne, mladi prijatelj, to je prav najhujša stvar. Polkovnik je to hotel imeti. Toda maharadža jih hoče imeti v svojem stanovanju. Razumeli boste, da je ravnatelj na trnih. Pomislite, če bi kakšna hotelska podgana...«

»Toda v hotel Hermitage ne pride nobena podgana, mr. Bowlby! Ali ni to sploh izumrla zvrst kakor pleziozavri in pterodaktili?«

»Ne verujte tega, mr. Cray. Spominjam se, da so pred dvema letoma v New Yorku — toda to nima nič s stvarjo. Nu, saj ima svojo telesno stražo, ki straži njegovo spremstvo...«

»Naše spremstvo, John.«

»...noč in dan. Deset divjih mož s krivimi sabljami, ki si jih videla, Helena. To bo dovolj varstva. Toda ravnatelj mi je še nekaj povedal.«

»O škofu? To je vendar njegov dvorni poet in učitelj! Ime mu je Ali. Ali si ga slišala deklamirati, ko je šel po stopnicah, Helena? Ne o njem, nekaj o maharadži. Še bolj je trapast kot Pierpont Morgan, samo na drug način. Pierpont zbira stare stvari, ker so zanj starine edina novost, ki jo more najti. Maharadža, ki sta mu obe roki polne starih stvari, se jih je že naveličal in kaj hoče napraviti? Dal bo spremeniti obliko vseh diamantov! Misli, da se mu bodo sicer Evropejci smejali. Well!«

To je vzklil mr. Bowlby iz srca. Ozrl se je po dvorani in tisti hip je znova vzklil:

»Blow me! Če govoriš o volku... Tu prihaja mož, ki ki bo izdelal nove oblike diamantov. Maharadži se mora muditi! Saj je mogel komaj zajutrkovati!«

»Kje ga vidiš, papa?«

»Tam tisti mož z brkami, z ravnateljem govori.«

»By Jove!«

Ta vzklil začudenja pa je ušel Allanu. Pri vratih ni govoril s širokoplečim gospodom, ki je bil ravnatelj velikega hotela, nihče drugi kot njegov stari znanec s hamburškega kolodvora — mož z orlovskim nosom in ščetinastimi, sivorumenimi brkami. Ravnatelj je govoril z njim spoštljivo in mu je moral nekaj pojasnjevati. Neprestano je migal z rameni, kakor da pripoveduje o nečem, za kar hoče odkloniti vsako odgovornost.

»Kaj pa je, mr. Cray?«

Allan se je končno obrnil od teh dveh gospodov. Počakal je za trenutek preden je rekel z izredno dramatičnim glasom:

»Kaj da je, mis Bowlby? Nič drugega, kot to, da poznam moža, o katerem je mr. Bowlby pravkar govoril!«

»Poznate ga? Kako mu je ime?«

»Da... tega pa ne vem.«

»Jaz pa vem«, je rekel mr. Bowlby. »Holandec je, po imenu van Schleeten. Eden največjih draguljarjev ali vsaj specialistov za dragulje v Evropi. Naredil je oni veliki diadem, ki ga je poslala francoska republika ruski carici in ducat podobnih stvari. Ravnatelj mi je pripovedoval. Zaupal mi je tudi, da je bil mynheer van Schleeten velik don Juan. Kako to, da ga poznate, dasi ne veste, kdo je, mr. Cray?«

»To je posebnost mr. Craya! Saj je poznal tudi mrs. Langtrey in ni vedel, kako se piše.«

Allan je prikimal: »Prav imate, mis Bowlby, in najbolj čudno je to, da jo poznam tudi od takrat. Vozil sem se z njima, kakor veste, ko so mi ukradli prtljago. Vozila sta se skupaj.«

»Potem je draguljar slepar, Langtreyeva žena pozna samo elegantne sleparje. Ukrasti hoče dragulje zverine.«

»Suzana, govori previdneje o ljudeh. Rekel sem ti, kdo je. Ali misliš, da bi pustil ravnatelj dvomljivo osebo v bližino maharadževih draguljev, kar zdaj namerava?«

Mrs. Bowlby je zaničljivo zmajala z glavo. Motrila je draguljarja s prodornim pogledom, ko je šel z ravnateljem po veži k dvigalu. Njen nos je molčel, toda zgovorno izražal vse to, kar si je mislila o van Schleetenu zdaj, ko ji je Allan izdal njegovo damsko družbo. Izginila sta v dvigalu in tedaj je poskočila mrs. Bowlby iz svojega sedeža kakor iz kitajske škatlje.

»Čas za lunch«, je izjavila. »Pojdite z nami, mr. Cray, in povejte nam, kaj sta počela Langtreyeva žena in draguljar.«

Ta dan je prinesel Allanu še eno senzacijo. Prišla pa je od nekoga, ki ga je bil Allan v družbi Bowlbyeve rodbine že skoraj pozabil — namreč od gospoda Mirzla.

Senzacija se je pojavila v obliki pisma. Allan je pravkar pokadil popoldansko cigaro v pušilnici, ko je vstopil eden službujočih hotelskih duhov, si ogledal pušilnico in jo mahnil proti Allanu.

»Pismo za vas, sir.«

Allan se je začudil. Kdo bi mu tu pisal pismo?

»Záme?«

»Da, sir. Saj stanujete v sobi števil. 417?«

»Tako je.«

Allan je vzel pismo s krožnika in obdaroval slugo. Po stari navadi si je ogledal najprej kuverto in zaman skušal dognati, ali je na pečatu Paddington, Kensington ali Kennington. Nato je odprl pismo:

»Dragi gospod Cray! Ne jezite se, če vam nekaj dobrega svetujem: ne zapravite vsega denarja za oglase, da bi našli nosača. Edini uspeh, ki ga boste dosegli, bo to, da Vas bo obiskal slepar, ki bo vzel vašo dva funta in vas bo za to temeljito nalagal. Pravi nosač ne bo nikoli prišel; bil je nosač samo en večer. Preveč je pošten, da bi napravil takó, kakor oni sleparji, pred katerimi sem vas pravkar svaril.

Torej prenehajte z oglasi!

V hitrici udani Dr. Hauser, alias Ludwig Koch... alias kakor želite.

P. S. Vesel sem bil, da ste izbrali Star, Daily Mail in Daily Citizen in ne onih velikih, dragih dnevnikov po penju! Zgornji.«

Allan je strmел v pismo. To je bil tiček! Ta je moral imeti oči na hrbtu in na vseh prstih. Saj ni bilo v oglasu nobenega imena, samo naslov Grand Hotel Hermitage in kljub temu je ta prekanjenec takoj uganil, od koga je. Allan je občudoval gospoda Mirzla in premišljeval, kaj pač ta gospod počne v Londonu. Posebno se je čudil, kako si more vzeti gospod Mirzl toliko časa, da se bavi s tako nepomembno osebo, kakor je on. Končno je vtaknil pismo v žep in se namenil, da bo Bowlbyevim vse povedal.

Prilika se mu je ponudila, ko je prišel zvečer v jedilnico. Mr. Bowlby z družino je sedel v sredini dvorane, v senci palm okoli večno pršečega vodometa. Povabil je Allana in Allan se je brž odzval. Ti originalni, samorasli ljudje so mu izredno ugajali. Sedel je in povedal o novem delu gospoda Mirzla (med živahnimi komentarji mrs. Bowlby).

»Staviva, mr. Cray, da ropa ta človek ljudi v Londonu. Pravi tiček je! Zakaj, mislite, vam je vrnil vaše kovčege?«

»Da bi to zvedel, sem plačal oglase in tu vidite uspeh.«

»Prekanjenec«, je potrdila mrs. Bowlby še enkrat. Naenkrat je utihnila. »Poglejte!« je zašepetala. »Poglejte, mr. Cray! John! Da bo res jedla zverina z nami! Poglej njih obleke, Helena!«

Allan se je brž obrnil in zagledal sliko, ki je dolgo ni pozabil. V paradnem maršu je stopalo po težkih rumenih preprogah pet oseb, ki jih Grand Hotel Hermitage z izjemo samo enega pač še ni bil videl. Spodaj je stopal s prirojeno, nepomenljivo grandezzo mlad mož tridesetih let, malce rejn toda tako, da pristoja dostojanstvu. Obraz je bil ovalen, s kratkimi, črnimi brkami nad nezadovoljnimi usti. Polt je bila medlo rjava, toda komaj temnejša kakor polt od solnega ožganega športnika. Yussuf Khan, maharadža iz Nasirabada! Bil je v evropski večerni obleki, na glavi bel turban in okoli vratu širok trak iz sivih biserov, ki ga je nosil, kakor da je red. V turbanu je tičalo nojevo pero z velikimi, svetlikajočimi smaragdi. Pol koraka za njim je stopal star angleški gentleman s svežo barvo na licih, s košatimi, belimi brkami. Njegove oči so bile jasne, modre in so se bleščale zdaj od razburjenja; to so izdajala tudi usta, ki so bila še manj zadovoljna kakor usta maharadžova. Jasno je bilo, da temu gentlemanu ta sprevod ni ugajal. To je bil polkovnik Morel, odgovorni čuvar maharadže. Njegova čustva niso bila neopravičljiva, če ste pogledali še ostale tri može spremstva. Prvi je bil Hindu, ki je bil po letih drug polkovnikov, njegova zunanost pa je kaj malo bila podobna zunanosti vojaka. Obraz, ki ga je zoralo šestdeset let življenjskih izkušenj, je bil prijazen, smejoč se; obdajala ga je v prečo počesana siva brada in Allan je takoj razumel, zakaj je rekla mis Helena s svojo ameriško prezbiterijsko fantazijo, da je podoben škofu. Očividno je to bila ona oseba, ki jo je označil mr. Bowlby za dvornega poeta in učitelja maharadže — Alija. Kakor njegov gospodar je tudi on oblekel evropsko obleko, toda bilo je jasno, da jo je nosil prvokrat, in prav tako, da ni bil nič zadovoljen z njo. Edino turban mu je pristajal. Za njim sta stopala dva moža, črna vojščaka v indijskih oblačilih, s kratkima, pozlačenima, krivima sabljama v pestrih pasovih. Njih črne oči so se zabliskale, ko so zagledale jedilnico in goste v njej. Sicer se jima ni zganila niti ena mišica na bradatih obrazih, ko sta šla za ostalimi k eni zadnjih miz v dvorano. Že je stal pri njih natakár v rdečem fraku in se uslužno priklanjal. Prvi trije so sedli, črnobrada straža pa se je postavila za stolom svojega gospodarja. Zdaj so vse mize prišle k sapi, tiho mrmranje so nadaljevale razgovore.

Mis Bowlby je začela prva: »Mama, reci kar hočeš, toda takšnih biserov in smaragdov nisem videla nikdar v svojem življenju pri Tyffanyu!«

»Nisem si mislila — Helena! Ali si že zalj...«

»Mama, ne govori tako! Bodi odkritosrčna, ali si že kdaj videla kaj takega?«

Mrs. Bowlby je srknila toliko sladoleda, da bi ji znotraj za vse čase zamrznilo, če bi ne bila Američanka. Nato je zožila usta, da so izginila v senci nosa; tako zavarovana, je priznala: »Ne, če že hočeš na vsak način vedeti, tudi jaz ne. Pa kaj pomaga človeku, če...«

Allan jo je neolikano prekinil: »Polkovnik Morrel ni nič kaj vesel, da sedi s svojim varovancem tule. Kaj pravite, mr. Bowlby?«

»Bržkone ne«, je rekel mr. Bowlby. »Anglež je in zato ga vznemirjata ta biserni trak in črni dvorni pesnik. Staviva, mr. Cray, da ni nič kaj rad šel v sprevodu po dvorani! In stavim zadnji dolar proti hlačnemu gumbu: če se večkrat upira, je kreg in preprij. Zdi se mi, da ima Yussuf Khan svojo lastno voljo, mislim, da je za krotenje te volje treba žene.«

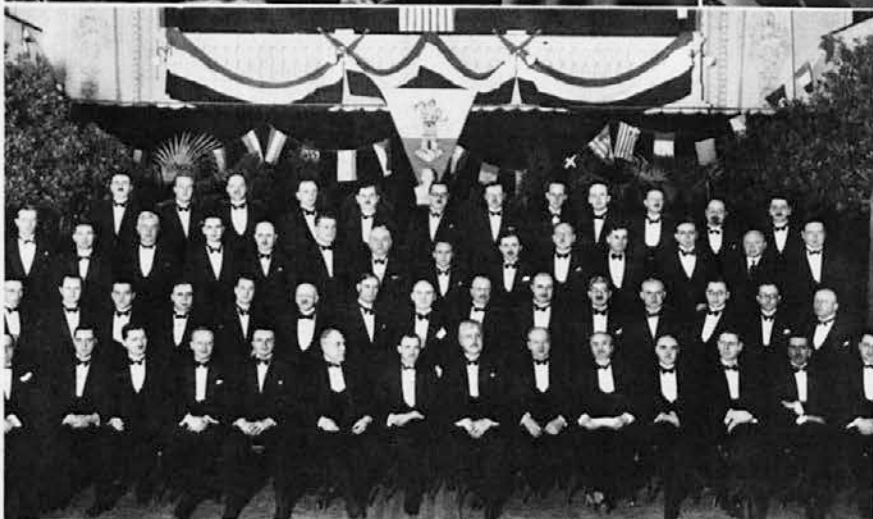
Mr. Bowlby je pogledal na uro.

»Well, Suzana, na pot moramo, če hočemo priti o pravem času. Morda se spominja mr. Cray, da nas je poslanik povabil na večerjo in da se bomo vrnila šele po četrty uri. Pravil sem vam že.«

Allan je hitel, da razveseli mrs. Bowlby, ki je bila malce nezadovoljna, da je morala nekaj priznati svoji hčeri: »Ali mislite, da bo mrs. Langtrey tudi pri poslaniku?«

(Dalje prihodnjč.)

SOLNČNE PEGE		
odstranjuje hitro in brez sledu	„CREME ORIZOL“	Dobiva se povsod
DEPOT: COSMOCHEMIA, ZAGREB, Smitičklosova ulica 23		

Levo zgoraj: K zadnjemu sestanku Male antante. Dr. Beneš, Titulescu, dr. Marinković
Zgoraj: Romunski kralj Karol na obisku v Timisoari. Levo od njega ministrski predsednik prof. Jorga

Levo: Slika kaže člane ljubljanskega Rotary kluba ob ustanovitvi 14. marca t. l. Rotarska organizacija s središčem v Chicagu šteje okrog 3700 klubov po vsem svetu s 170.000 člani. Namen kluba je, da dviga etično pojmovanje v poslovnih in znanstvenih oprasanjih, da širi krog častnega in koristnega znanstva, da odkrito priznava etično vrednost pri vsakem koristnem delu, da deluje za soetopni mir. To dosega s tedenskimi obveznimi sestanki. Člani Rotary Kluba morejo postati le vodilni in najboljši predstavniki svojega poklica, od vsakega poklica eden. V sredini sedita Amerikanec dr. Potter in ljubljanski predsednik dr. Žirovnik poleg gostov iz Beograda, Zagreba, Maribora, Susaka, Graza, Celovca, Salzburga. Ljubljanski klub je prejel številne čestitke iz vsega sveta

Levo: Harley Davidson Motor Import predvaja orjaške traktorje, ki trgajo in spet poravnajo cesto

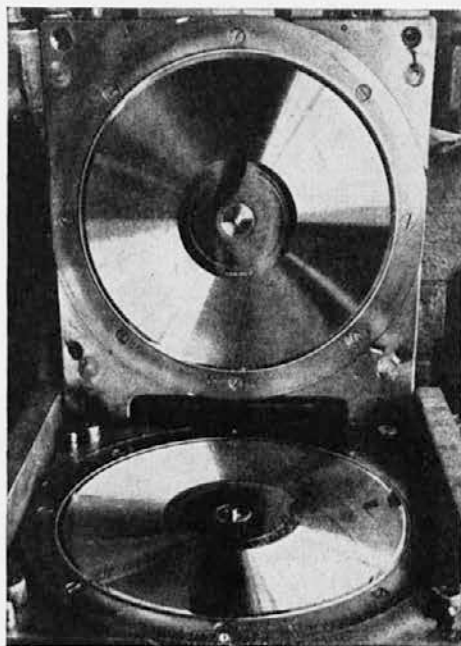
Spodaj: Novi tramvajski vozniki se uče svojega bodočega posla
Foto Hafner

Napet moment iz prvenstvene tekme Primorje: Hašk (5:3) v Ljubljani 10. maja t. l. Foto Koscec

Koncem aprila je obiskal Ljubljano ravnatelj Mednarodnega urada dela, Albert Thomas. Slika ga kaže na Gradu

Kako nastanejo gramofonske plošče

Stiskalnica za gramofonske plošče z negativoma obeh strani plošče

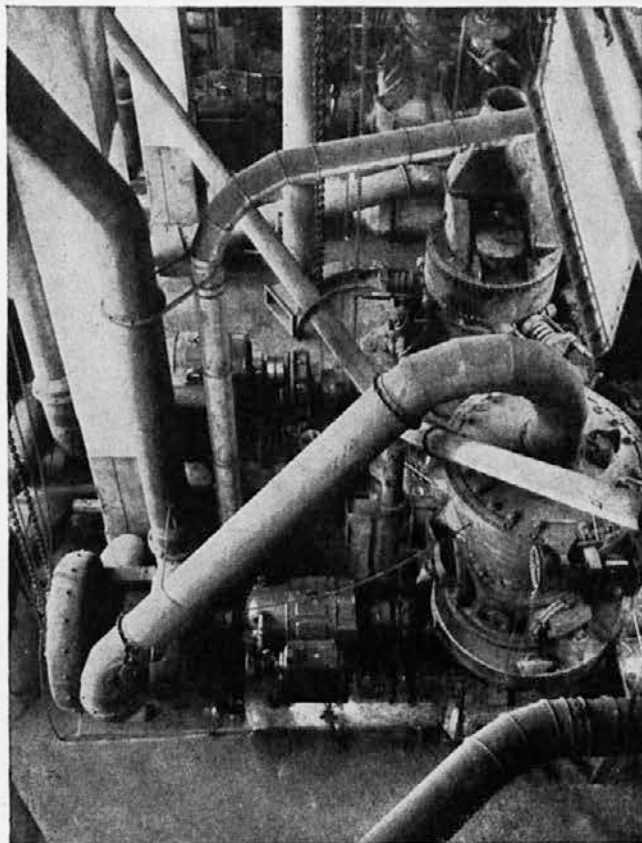
Pred 54. leti: Edison iznajde fonograf¹. Sprejeli so ga, kar je tudi bil, kot čudo. Enostavno niso mogli verjeti, da se je posrečilo ujeti bežni zvok, človeški glas in na ta način premagati čas. Neki škof, ki je opazoval aparat, je izgovoril vanj težek hebrejski stavek, ki ga nobeden navzočih ni znal ponoviti. Globoko ga je pretreslo, ko je slišal svoje besede, svoj glas iz pločevinastega lija.

Valj pri fonografu je nadomestila zvočna plošča, namesto plošče, ki je sprejemala mehanske tresljaje, je prišla elektromagnetna

plošča, namesto zvenečega lija zvočnik. Dinamični zvočniki in močni ojačevalci na eni, metode sprejemanja s pomočjo elektromagnetnih valov na drugi strani so izpodrinili stare načine sprejemanja in oddajanja, ki so desetletja obvladali polje.

V prostoru za sprejemanje v tovarni zvočnih plošč zadane zvok instrumentov, pevca ali govornika na mikrofona in pride skozi velik cevni ojačevalec do »Recorderja«, »svinčnika« iz safirja. Zaradi zvoka nastalo mehanično gibanje zraka se spremeni v mikrofona v električno nihanje in se zopet v pisalu, ki ga ravna elektromagnet, pretvori v mehanično gibanje, ki potiska svinčnik iz safirja v ritmu govora ali muzike v krožečo ploščo iz voska. Pri Edisonovi metodi, ki se je danes komaj še kje obdržala,

ne deluje v globino, temveč udarja na strani, tako, da je spiralni žlebič v resnici vijuga, katere izbokline pa se da spoznati vsekakor le pod mikroskopom. To je tako zvana »berlinska pisava«. Voščeno ploščo sedaj pripravljajo in

Pogled v prostor z mline. V vsakem kotlu se melje po ena surovina za izdelavo plošč. Skozi cevi spuščajo prah oseh snovi v kotle, kjer ga zmešajo, da ga končno pod ogromnimi valjarji segrejejo in stopé

Iz fine mase delajo plošče s pomočjo stiskanja

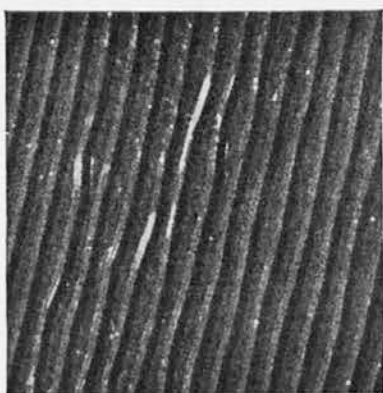
deluje tresenje igle, ki se uravnava pred mikrofonom, v globino žlebiča. Marsikatero ameriške tvrdke delajo še po tem sistemu. Skoraj v vseh drugih deželah pa svinčnik

* Fonograf je aparat za ponovno podajanje govornjenih ali petih glasov; tresljaje posameznih tonov sprejema tenka kovinska plošča, ki jih s pomočjo nekega pisala zaznamuje na štanijski plošči, položeni okrog valja. S te se lahko obratno dobi isti glas. Iznašel ga je kot je že zgoraj omenjeno Edison 1877.

vtaknejo v galvansko kopel, kjer se izloči na njo kovinska plast, ki se natanko prilaga poteku žlebičev in predstavlja prvi negativ. Od negativa naredijo še celo vrsto negativov in pozitivov, dokler ne dobe končno kovinskih modelov za stiskalnico, v kateri izdelujejo plošče.

Pri izdelovanju zvočnih plošč je odločilnega pomena material, ker določa barvo glasu in je merodajen za počasno ali hitro obrabljenje plošče. Moderne plošče delajo v glavnem iz šelaka, ki mu dodajo glinaste škrljence in druge snovi. Šelak je snov, ki jo pridobivajo iz odpadkov listnih uši. Žalibog se dobe te koristne živali le v Indiji, tako, da je šelak prav drag. Sedaj uporabljajo za izdelovanje plošč tudi druge snovi. Najzanimivejše so plošče iz papirja ali lepenke in upogljive plošče, ki se ne razbijejo in ki jih izdelujejo iz prozornega celona. Papirne plošče se bodo v svoji uporabi omejevale pač le na trgovske in praktične namene. Nasprotno pa se zdi, da imajo plošče iz celona še bodočnost. Njihova prednost je v tem, da se ne razbijejo, a slaba stran za zdaj je v upogljivosti, ki povzroča, da plošče ni lahko dobiti popolnoma ravne. Radi tega nastopa nezaželeno izpreminjanje jakosti glasu. Zraven pride še, kolikor se da dosedaj presoditi, da zveni muzika malo bolj plitko kot na drugih ploščah. Gotovo se da tu še mnogo izboljšati in zdi se, da ni izključeno, da bodo pozneje kdaj osvojile trg.

Iz prostora za sprejemanje stopimo navzdol v strojnico, v kateri se gigantsko razraščajo mogočne sesalne cevi, pragozd iz sive kovine. Tu stoje veliki mlini, ki meljejo material za plošče. Že preden pride kamenina v mline, jo razlomijo. V mlinih samih se spremeni v fin siv prah, ki se zmeša v drugih strojih s šelakom. Zmes stresejo nato na orjaške vroče valje, kjer se vse snovi trdno spoje, dokler ne tvori vse neke mase, ki se vleče

Izrezek iz uverture k operi
»Tristan in Izolda«

segrevajo tako dolgo, da postanejo mehke. Delavec potegne neki vzvod, stiskalnica se odpre in pokaže lesketajoči se v svetli kovini obe strani plošče z njenimi žlebiči, ki naj se vtisnejo v maso. Delavec vzame sedaj ploščico, naredi s svojimi rokami, ki so čudovito utrjene proti vzdigujoči se vročini, hipoma neke vrste cmok, ki ga potisne med razprti čeljusti stiskalnice. Stiskalnica se hipoma zapre, masa se stlači v ploščo, teče v vse žlebiče, se pritisne k njim za las natanko in se istočasno avtomatično ohladi: plošča je dovršena. Sedaj potuje na posebni transportni pripravi v prostore, kjer obrusijo zobce na robu, plošče izlikajo in spravijo v pakete. Zanimivo je v ostalem še to, da vtisne etiketo že stiskalnica in je ne prilepijo šele naknadno.

Videli smo torej, da se pri sprejemanju na ploščo pretvori tresenje zvoka v nihanje električnega toka, nihanje toka pa zopet v gibanje pisala, to pa zopet v udarce v globino ali na strani žlebičev na plošči. Sedaj pa je treba speči, začarani zvok osvoboditi. Ploščo položimo na ploščat krožnik, ki ga poganja kolesje ure z isto hitrostjo kot pri sprejemanju voščeno ploščo. Nato natakoma kovinsko ploščo, ki sprejema zvočne tresljaje in pri kateri je mala igla v zvezi s telefonsko membrano. Igla hiti sedaj z veliko hitrostjo skozi žlebič, gre točno po njegovih izboklinah; zaide pri tem v tresenje, ki ga oddaja membrana, ta pa zopet stresa zrak in vzbudi s tem tone. Ti toni bi bili sami na sebi zelo slabi. Radi tega uporabljamo lij, da se iz membrane sunkoma prihajajoča energija koncentrira na zračni steber v liju. Ti radi tresenja zračnega stebra nastali zvoki so izdatno glasnejši kot zvoki, ki jih proizvaja sama membrana. Prej je ležal zračni steber v velikem pločevinastem liju. Sedaj je vdolan lij pri plošči, ki sprejema mehanične tresljaje in je poleg tega navit v več zavojih, da doseže večjo dolžino. To je zelo ugodno v akustičnem oziru.

Pri oddajanju s pomočjo električnega toka, sprejema zvok plošča, ki spreminja mehanično tresenje igle v električne nihaje. Ti so speljani skozi ojačevalec in pridejo v radio zvočnik. Pri teh aparatih, ki so še zelo dragi, se uporabljajo največ elektrodinamični zvočniki.

Prav posebno vlogo igra igla. Šele v zadnjih letih, ko je prišel radio na površje, so natančneje preiskovali potek

Tu delajo stroje, ki govorijo, kar v serijah

in hitro strdi in ki jo razvaljajo v dolge plošče. Te plošče razsekaajo zobet v posamezne tablice in vsaka od teh vsebuje material za eno gramofonsko ploščo.

Na umno konstruiranih transportnih vrveh potuje surovina v prostor s stiskalnicami. Tam stoje, postavljeni kot četa vojakov, komplicirani stroji, v katerih se šele izvrši pravo rojstvo plošče. Poleg vsakega prostora za delavce stoje razgrete kovinske mize. Na te polože male ploščice z maso za stiskanje in jih

Otroci

rabijo posebno trpežne čevlje. Na žalost ne vzdrži niti najboljše usnje tako dolgo, kot bi želeli starši.

Ali naj radi tega omejimo prostost gibanja otrokom?

Poskusite tudi Vi, kar je že tisoče mater preizkusilo, dajte pritrčiti na otroške čevlje PALMA gumi podpetnike. Guma je trpežnejša od kože, radi elastičnejše hoje se čevlji bolje ohranijo. Pred vsem zdrži PALMA gumi podpetniki trikrat več od usnjenih pet, a ne stanejo nič več.

Domač proizvod

oddajanja z gramofonske plošče. Pri tem se je pokazalo, da ima igla prav izreden vpliv pri dobri ali slabi reprodukciji. Težko je tu, povedati kaj principielnega, vendar se da ugotoviti, da po dosedanjih uspešnih preiskovanjih niso najboljše niti zelo drobne (tihe) niti zelo debele (glasne) igle. Še danes je strokovnjakom uganka, kako more igla, ki teče po žlebiču, izvabiti iz plošče ne samo en ton, temveč celo množico tonov, orkester z zborom in solisti, številne osnovne tone z njihovimi sozvenečimi toni, večje ali manjše valovne dolžine. Biti morajo prav posebno komplicirane brazde, ki jih koplje igla iz safirja v ploščo. Pretenka igla se ne drži robov žlebiča in ne izpolnjuje dna žlebiča, izgubi torej celo množico važnih tresljajev. Predebela igla ne sega do dna žlebiča in je prav tako ne zadene cela vrsta važnih tresljajev. Najboljša je igla, ki se popolnoma prilga obliki žlebiča. Za vsako stran plošče je treba vzeti novo iglo. To je predpis, ki ni bil razglašen morda radi obogatitve tvorničarjev igel, temveč v interesu odjemalcev. Če pogledamo enkrat rabljeno iglo pod mikroskopom, vidimo, da je na koncu po odigranju ene same strani plošče popolnoma poševno obrušena. Če se tako iglo še rabi, deluje kot majhno dleto in odkrha žlebič, ko teče hitro skozi. — Še en pogled v bodočnost zvočne plošče. Njena slabost je, da gre na njo premalo, da ni mogoče igrati brez prekinitve velike simfonije ali vsaj uverture. Najbrž se bo z novimi metodami sprejemanja in oddajanja posrečilo, spraviti na ploščo mnogo žlebičev kot doslej in čas igranja večkrat podaljšati. Če se to ne bo posrečilo, bo najbrž zvočni film — to se pravi, čisto akustični zvočni film — postal nevaren konkurent zvočne plošče.

*Model in mojster —
kako sta skupaj lep motiv!
Desno zgoraj: Ležeči filozof*

Ghandi samosrajčnik

*Kaj sije v ta smejoči se obraz?
Sreča?*

*Junak iz Like
ali »mož mora biti samostojen«*

*Nj. veličanstvo otrok
Spodaj: Acek na železniškem prelazu*

Sardine

Svetovno središče trgovine s sardinami je Portugalska in središče portugalskega trga je Setubal. Nasproti mestu na sedmih gričih, nasproti Lizboni leži malo mesto Setubal. Dejanje in nehanje vsega prebivalstva je v tesni zvezi s sardino. Od nje živi revno in bogato, od tovarnarja do berača. Sardina je edini proizvod, ki je življenjske važnosti za vse. Morje je bogato in ta obala daje najboljše sardine na svetu. Vsaj Portugalci trdijo, da se francoske in španske sardine še primerjati ne dajo z njihovimi. A to je vprašanje okusa.

Brodovja malih ribiških ladjic prečkajo cele dneve in zlasti noči zunaj na morju. Včasih pretečejo tedni, preden se ponudi prilika za bogat lov, a po takem lovu jadrajo ladje s težkim bremenom na obalo, ribičem sije na prečutih obrazih vesel smeh, ker je plen tako obilen.

Morje lije svoje bogastvo na breg. Milijone in milijone malih ribic vržejo pridne roke na obalo.

Trgovina na drobno je — kot sploh vse delo na kopnem — v ženskih rokah. Pogled na trg s sardinami je pravo doživetje. Kupčije se sklepajo temperamentno. Najboljše prijateljice se — seveda samo za kratek čas — smrtno sovražijo, saj gre za največjo življenjsko dobrino, za sardino. Lov je dober in tudi pristaniški berači dobe svoj delež.

Zastopniki velikih tovarnen prihajajo in kupujejo ribe v večjih množinah. Na obali stoje velike tovarne, kjer se neha romantika lova na sardine. Delo je tako, kot v vseh večjih evropskih tovarnah: akordno za naravnost minimalno plačo.

Sardine operejo, sortirajo, posuše, tu dobe po kakovosti in velikosti imena: Gaelic, Dussy, Arlesia itd. Tovarne izdelujejo vse same, vsaka ima lastno delavnico za škatle, lastno pločevinarno itd.

Delo s stroji in pomanjkljiva socialna zakonodaja sta kriva, da zaposlujejo tovarne v glavnem dekleta, žene in otroke. Tu vidite čisto mlade dečke, ki iz leta v leto opravljajo dva, tri prijeme v valjarnici za pločvino.

Otroci so že tako zdresirani, da dvoje otrok, ki se jima na obrazih bere enoličnost leta in leta opravljanega dela,

Zgoraj: Brze ladje dovažajo plen ribiškega brodo-
vja v pristan

Desno: Izbrane in obglavljene ribe sortirajo v košare iz žic

Spodaj: V velikan-
skih sušilnicah
posuše v kratkem
času na stotisoče
rib

lahko stolče potrebnih lovorovih listov za vso produkcijo tovarne.

Osušene sardine skuhamo v olju, jih spravijo v pločevinaste škatle in masa priljubljenih sardin v olju se razlije čez vso Evropo.

Ena sama tovarna je leta 1929 prodala 4.250.000 škatel in sardin v morju ne zmanjka. Produkcija narašča od leta do leta. Ista tovarna je leta 1930 izdelala že 5.600.000 škatel.

Morje daje vedno nove zaklade, in ljudi, ki so po njem usmerili svoje življenje, čaka vedno nova ribja žetev. Prebivalstvo bi moralo biti pravzaprav bogato, ko dobiva iz morja vse zastonj, a drobne ribice gredo skozi preveč rok, preden pridejo do konzumentov. Setubalski prebivalci so zelo skromni, ribarijo in prodajajo ribe za smešno ceno. Glavna njihova hrana je sardina, ki jo uživajo sveže pečeno.

Od leve na desno: Po sušenju namakajo sardine v vrelem olju. — Živahno kupčujejo mali trgovci z ribami — dočim veletrgovci sklepajo svoje kupčije v miru

Nadaljevanje s str. 201

v mestu in njega oblikah: Na levo gre cesta še v Kravjo dolino. A žalosten ta okus po vasi v starem mestu ni, žalosten je le v novem mestu, kjer nastajajo v nezračnosti in neprostornosti ulic, med fasadami, ki nimajo zmisla niti za fasado niti za prostor, novorealistični elementi nove vasi Ljubljana. Potres je Ljubljančane pač učil nanovo zidati podrti hiše, ki jih pa ni naučil zidati boljše in drugače.

Ljubljansko mesto pač nima značaja in ga vsled pomanjkanja velikega arhitekta vse do po vojni na zunaj tudi ni moglo dobiti. Kajti imeli smo in še imamo arhitekta, ki umejo sijajno koncept posamezne zgradbe — nekaj zgradb je v Lj. vendarle lepih — a ne razumejo rasti in narave mesta. Po vojni smo takega arhitekta dobili, toda zdaj manjka nečesa izpred vojne in najbrže je to duh stare komune.

Umetna pesem poje Ljubljana naš Salzburg in vendar je to grozna melodija; kajti ko človek misli na to mesto, ga vidi tudi v resnični in nevidni zeleni barvi, v patini zunanje in notranje vrste. Patina notranje vrste pa je čut za tradicijo in kulturno vrednoto vseh nam od prednikov sporočenih dobrin, ki smo jih zlasti v centru Slovenije hiteli trgati z naših streh. Ker smo mi veliki mojstri adaptacije in vsaka adaptacija je zločin nad dovršeno obliko in vsebino. Ko smo tako skozi stoletja zadaptirali vse naše stvari, ceste, hiše, lokale in fasade, smo srečno uničili tudi poslednjo možnost, da bi se na hišah napravila patina, a ker smo ves ta čas neumorno adaptirali tudi svoje duše, smo uničili tudi patino svojega duha. Mest in velemest pa ni brez patine. Kajti konec koncev izvirajo le-ta iz ljudi. Mesta in velemesta nastajajo v meščanih, ki jih družijo zavest ene in iste usode in odgovornosti in ki nimajo nobenega veselja nad adaptacijami in lakiranjem. In potem nastajajo v občinah, ki vedo kaj hočejo. Uradniška poslopja in uradništvo jih ne delata in ker smo samo majhen del v državi, nimamo od te strani pričakovati nič posebnega. Zato pa je treba gledati, da ta za Ljubljano vendarle dominantni in naravnost porazni karakter centrale zavodov in uradov, ki mesto samo zavira v resnični rasti, zabriše mestnostavna, socialna, kulturna in

gospodarska politika z dejanji na drugih poljih, kajti Ljubljana ima danes podobo ljudi, ki so v centru prisiljeni delati v eni in isti sobi, čim pa bije ura, se razkrope, veseli, da ne vidijo več »obrazov«, na svoje domove čimdalj od mesta, ki sicer imajo nekako lice, ki ga pa mestu jemljejo. Princip mest pa menda vendar ni, da se povzroči najprej neka aglomeracija vanj, nato pa naravnost »beg od mesta« kot pri nas danes, nego da se ustvari oblika življenja v mestu in s tem oblika mesta v življenju naroda.

R. L.

Skupina angleških igralcev, ki je sredi aprila t. l. gostovala v ljubljanski drami s Shakespearejevim Hamletom

P. n. naročnikom! Tej številki prilagamo položnice za poravnane zaostale naročnine. Zaradi lažje manipulacije dobe položnice vsi naročniki. Neprizadeti, prosimo, naj oprostite.

Uprava »Ilustracije«

Beli zobje: Chlorodont

prijetno osvežujoča zobna pasta s poprovo meto tuba Din 8.— in Din 13.—

Na straneh navzdol zapognjen slamnik iz rumene slame, podložen z garnituro rumenih in črnih nojevih peres. — K obleki za čajanko

Desno: Stilna večerna toaleta iz črnega faillea z vlečko ob straneh

M
O
D
A
Z
A
P
O
L
E
T
J
E

Sportni ensemble iz crepe de chine v barvi lipovega cvetja. Zvončast slamnik

Sportni klobuk k sportnemu ensemblu, iz črne in bele slame

Greta Garbo v filmu »Ana Christie«

Filmi iz zadnjega časa

R. A.

Anna Christie

Prvi zvočni film z Greto Garbo je bil prirejen po drami O'Neill's »Anna Christie«, režiser je bil menda Jacques Feyder. Anno je igrala Greta Garbo, očeta Hans Junkermann, ljubimca Theo Schall, četrto figuro pa Salka Steuermann, nemara zopet kaka Slovenka.

Prvega filma z govorečo Greto Garbo smo »težko« pričakovali, beležiti pa moramo kot uspeh, da nas ni razočaral. G. G. govori dvojnoseverno-nemško, trdo nemščino in je bila ponekod jako afektirana v izgovorjavi; vendar je imela nebroj trenutkov, ki so bili zelo posrečeni in gotovo najboljši so bili na začetku filma.

Problem zvočnega filma pri tej igralki, zaradi katere je bil film gotovo prirejen, je ta, da je začetek nove šole, ki utegne, če jo bo G. G. zvesto in vdano obiskovala, kdaj roditi ugodne posledice. Mi smo na film gledali nekoliko drugače nego ostala ljubljanska filmska kritika in smo smatrali za najslabša mesta ona, kjer je režiser dal v sfrizirani maniri večine Gretinih filmov fotografirati njen obraz z na »nejasno« nastavljenjo lečo, s čimer je filmsko podobo notranje razklal in priskutil. Kajti govor in naturalistični predmet »Anne Christie« ne preneseta sladkih posnetkov, ki jih je bilo tudi sicer v filmu preveč. Izmed ostalih vlog je podal najboljšo Hans Junkermann, eden izmed nemške igralske garde starega kova.

Vihar na Montblancu

Režiser Arnold Fanck se je specializiral na visokoalpinski film in po »Sveti gori« iz prejšnjih let smo pred kratkim imeli priliko videti ter slišati njegov novi, dolgo napovedovani film »Vihar na Montblancu«.

Arnold Fanck je slab režiser, to smo ugotovili že ob »Sveti gori«, edina zasluga »Viharja« bo pač ta, da je režiser napravil maso novih visokoalpskih posnetkov, katere bo sedaj mogoče porabljeni v ateljejskih alpskih filmih.

Najnovejša
fotografija
Grete Garbo
Foto Metro

Desno:
Lon Chaney,
znameniti
ameriški
filmski igralec,
ki je nedavno umrl.
Imenovali so ga »mož z mnogimi
obrazmi«, ker je bil mojster maske.
Do danes mu še niso našli namestnika

FILM

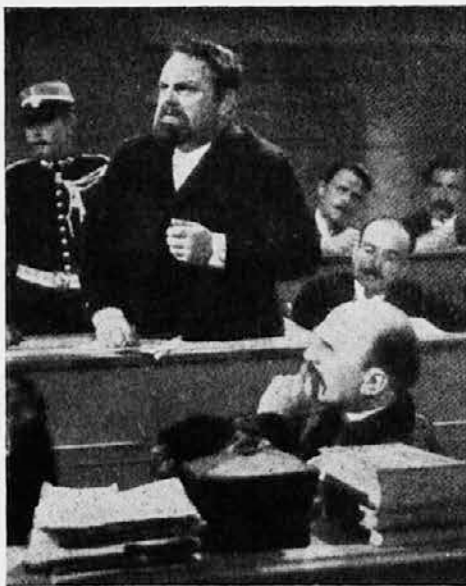
Igralka Leni Riefenthal ni tako nesposobna, kakor mora biti v teh »visokoalpinskih«, pristno germansko-sentimentalnih in priskutnih kompozicijah, ki brez katedrale, orgelske glasbe, božičnega drevesčka in planin niso zmožne eksistirati. To kaotično, nedisciplinirano, prehistorično mišljenje je germanskemu karakterju tako v krvi, da se človek z grozo spominja svot, ki so šle za ta kič med večni sneg in led in od katerega ostane gledalcu v spominu summa summarum ena sama dobra igralska scena z Riefenthalovo v zvezdarnici. Snov in fabula sta nezmiselna, vsi razlogi za razvoj dejanja naivno bedasti, tako mora n. pr. vihar prej z vrha odnesti rokavice, da lahko igralcu naknadno zmrzne roke in da dejanje sploh kam more. Reprodukcijska glasba v ljubljanski predstavi je bila strašno kričeka in tatarska.

(Slike iz tega filma smo priobčili v prvi letošnji številki »Ilustracije« str. 34 in 35.)

Dreyfus

Ob filmih »Pod strehami Pariza« in »Dreyfus« je zapisal neki berlinski filmski publicist, da pomembna rešitev zvočnega filma v dvanajsti uri (Berl. Tagebl. 17. VIII. 30). Ko smo videli film »Dreyfus« pred časom v Lj., smo se mogli prepričati, da je zvočni film z njim tudi v dvanajsti uri pogorel in da je nekoliko več nade na njegovo rešitev pokazal le René Claire s svojo melodijo »Pod strehami Pariza«, ki smo ga gledali — enkrat.

Režiser »Dreyfus«, Richard Oswald, gotovo ni imel namena, s svojim filmom rešiti vprašanje zvočnega. Zvok in govor sta bila v njem stranskega pomena in celo le pleonazem spričo odličnega mimičnega izraza. Zaenkrat napisi tudi s tem filmom še niso primerno in duhovito nadomeščeni in izgleda, da bodo kljub svoji neduhovitosti ostali duhovitejši nego ves takozvani zvočni film. Film, kot je bil Dreyfus, je namreč šele osnovna šola, v katero bo s pridom šel vsak naraščajnik, ki se hoče naučiti nemškega teaterskega nastopa in govora, sploh nemškega teaterskega rokodelstva, ker treba je reči: igralsko je bil film prvovrstno zaseden. Toda zasedba ni še kvaliteta, vsaj ne popolna in vsestranska kvaliteta. In »Dreyfus« ni zvočni film, nego potomec nemega, žal rojen v kravalu.

George kot Zola

Fritz Kortner kot Dreyfus

Oswald je spravil na platno najboljši berlinski teater, Dreyfusa je igral Fritz Kortner, njegovo ženo Grete Mosheim, polkovnika Picquarta Albert Bassermann, Emila Zolaja Heinrich George, izmed drugih igralcev je izdelal markantno figuro Fritz Kampers. Ta kvartet je bil cela vrednost filma in gotovo ga je bilo vredno iti gledat še in še. Ena izmed nemških recenzij je dejala, da je malo nemških filmov, ki bi tako dobro pogodili francoski milje, kot ga je »Dreyfus«. Nam se zdi stvar drugačna. Verjetno je, da je i fabula precej »po svoje« obdelana in filmsko manj jasna nego v teatru. Čisto gotovo je pa to samo najboljši nemški stil in nemški milje, bolje: Berlin, ker vemo, da najdejo stvari, ki se v Berlinu krivo in napačno vidijo, šele v Ljubljani pravo lice. »Dreyfus« je torej najboljši nemški stil, ki izraža neko kruto, racionalistično duševnost tako rekoč z brezdušnostjo, katera spominja že na profesijo. In je tudi najboljši stil Kortnerjev, Mosheimove, Bassermann in Georgeja. Mimo njih ustvaritev ima pa film gotovo dovolj spotikljivosti, zagrebške »Kujževne novine« (1930, št. 4) so se med drugim spotaknile nad Georgejevo izgovarjavo imena Zola — Sola. Naše mnenje je: tudi to prihaja od tonfilma!

»Jaz sem zvest nememu filmu!«

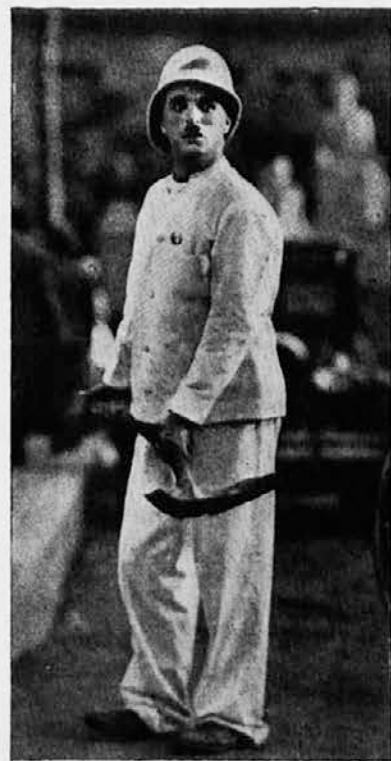
Charlie Chaplin

Nemi film je mrtev, to doni od vseh strani. Izredno hitro razširjenje govorečega filma je brez dvoma potisnilo nemi film v ozadje. Toda kljub temu še razmotrivam vprašanje, če bo imel govoreči film to moč, da bo zadal svojemu staremu, nememu kolegi smrtni udarec ali pa, če bo mogel tisti nemi film, iz katerega govori duh umetniške osebnosti in ki se nam razkrije kot dovršeno umetniško delo, še najti svoje občinstvo.

Ne govorim samo pro domo, če rečem, da je film »Luči velemešta« močen dokaz moje trditve. Ta film ni govoreč film, v njem sem samo uporabil godbo in različne šume za rahel prizvok. Večkrat me vprašujejo, zakaj se nisem navdušil za govoreči film in ostal zvest nememu.

Predvsem: univerzalnost neme slike. Govoreči film ima svoje meje že zaradi tega, ker ga veže neki jezik. Razumevanje, ki mora iti v globino, za neko igralsko situacijo v govorečem filmu more točno dati samo tisto občinstvo, ki pozna dotični jezik. Prepričan sem, da se bo v bodoče občinstvo vseh narodnosti mnogo bolj zanimalo za sinkronizirani nemi film, t. j. film, ki ga spremljajo zvočni vložki. Kajti v umetnosti nemega filma, v kolikor je obdelana zanimiva snov na izviren način, je najpopolneje prikazan medium univerzalnosti. Treba me je prav razumeti. Smešen bi bil, če bi tajil, da govoreči film ni prinesel nobenega umetniškega napredka ali da govoreči film kot tak ni obogatil umetniških nalog igralca in režiserja. Toda vztrajam, da sicer morete reči: govoreči film je precej obogatil filmsko umetnost — bistvu filmske umetnosti pa ni prinesel prav nič novega in niti malo ne smemo misliti, da bi mogel nadomestiti nemi film.

Bistvo filma je in bo ostala pantomima. Univerzalnost igralske umetnosti se more najpopolneje izraziti v pantomimi. Moje skromno znanje o izvoru igralske umetnosti naj razloži to trditev natančneje. Vsak učenjak, ki znanstveno razmišlja o igralski umetnosti, mi bo pritrdil, da je že bila umetnost pantomime preden se je rodil jezik za

Chaplin kot pometač

teater. Znano je, kakšno važno vlogo je igrala v zgodovinskih časih pantomima, na pr. v starogrški kulturi, pri verskih obredih. Pri starogrških obredih v svojih različnih bukoličnih in bakhantskih oblikah so se posluževali izključno pantomime kot umetniškega sredstva. To moremo trditi tudi o staroegipčanskih misterijih kakor tudi o duhovniških obredih druidov. Sprememba potez na obrazu, nemo pregibanje telesa kot izraz neke duševne emocije more mnogo bolj ganiti gledalca kakor tisoč govornih besed. Pantomimični simbolizmi v kitajski in indijski skulpturi zgovorno dokazujejo, kakšnega pomena je bil tudi tu mimični izraz.

Filmski komediant sem in vem, da je v filmski komediji mimika mnogo večjega pomena kakor v filmski drami. Toda še mnogo bolj velja ta ugotovitev za filmsko grotesko, ki je moja posebna igralska domena. Globlji psihološki pomen tega dejstva je v tem, da učinkuje pantomimični efekt in nemi filmski groteski — če seveda igra talent — neposredno in plastično na gledalčevo prepono, dočim v govoreči filmski groteski ali komediji zvočni jakost humorističnega učinka, ker je treba logično misliti.

Vse te moje ugotovitve so posledice mojih opazovanj, odkar so se pojavili »klepetači«. Nenadni vpad klepetačev v deželo filma je kriv tega, da so mnogi pomembni filmski igralci pozabili na pantomimične prvine igralske umetnosti. Vsak igralec, ki nekaj velja, pa naj igra v filmu ali na odru, mora razumeti umetnost pantomime tudi iz ff. Le pogledimo najslavnije primere kakor Irvings, Coquelin, Bernhard, Duse in priznati moramo: izvir njih velike umetnosti je bila pantomima.

Jaz bom ostal zvest nememu filmu!

GRAFOLOŠKI KOTIČEK

»Marec. — Izredno razgiban naturel, z jako fino uglašeni duševnim sprejemnim aparatom. Senzibilna, zelo občutljiva natura, ki je ravno vsled svoje močne sprejemljivosti za zunanje in duševne vplive v svojem mišljenju in čustvovanju zelo mnogostranska. Nekak univerzalen duh, daleč od enostranskega specializma naših dni! Pri vsem tem pa morda le malo preveč cepi svoje duševne energije, kar ne dopušča, da bi se v vsakem primeru mogel z vso svojo dušo posvetiti le eni sami nalogi in problemu. Krepak logičen mislec, ki ga pa pri vsem tem podpira zdrava intuicija, ki mu pripomore do pravilne orientacije v vsakem posameznem primeru. V občevarstvu z zunanjim svetom je oseba kljub močni potrebi izraziti in razživeti se, vendarle dokaj rezervirana, molčeča in precej skeptičnega duha, čemur je kriva tudi njena tuhtajoča, vase poglobljena natura. Samo-svoja natura, hodi lastna pota, daleč od zastarelih principov. Zanimivo je, da se izživlja oseba sama v sebi, in da črpa predvsem iz lastne notranjosti, ki je bogata originalnih idej in zamisli. Ne komplicira, ne gre ji za efekt, ki bi ga utegnila napraviti na okolico, ne za golo formo, gre ji v vseh primerih za jedro in bistvo stvari. Kritičen duh, poln hojevitosti in ostriosti!

Op.: Z vašo opazko glede vpliva, ki ga ima šolski tip pisave v posameznih deželah na pisavo pripadnikov dotičnega naroda, ste omenili izredno važen moment, ki ga uvažuje grafologija šele v najnovjšem času. O priliki poseben članek s primeri o tem!

Analiza: »Priatelj Ilustracije. — Živahen, vesel temperament, ki se veseli življenja radi njega samega, in nima posebne potrebe po filozofiranju in globokem premišljevanju. Malo filistrski tip, s povprečnimi nazori, a polnimi zdravega realizma in zdravega humorja. Vedno sveže razpoložen, izredno družaben tip z razvitim govorniškim darom in imenitnimi domisleki. Sicer pa je njegov nastop in njegova kretnja vedno preračunana na efekt, precej ničemuren je, in se rad naslaja na lastni duhovitosti in imenitnosti. Toda v tem svojem svojstvu ne prekorači dovoljenih mej, njegova ničemurnost ni posebno nevarnega značaja. Je pravi tip uživača, ljubečega zemeljske dobrine in naslade. Komodna natura, ki se ji očitno ni treba prenapenjati in ki vedno najde časa tudi za manj važne zadeve. Enakomerna in vztrajna v delovanju; srčno zelo kultivirana natura, polna dobrohotnosti in duševnih fines. Vendar pa ne posebno zaupljiva, povsod jo spremlja prikrit, zdrav egoizem.

Analiza: »Zrka. — Krepka, sila odločna natura, živahnega, bujnega temperamenta. Izredno zdrav telesni organizem! Ima zdrave ideje, njeno mišljenje je povsem realno usmerjeno in temelji na ostrem in točnem opazovanju. Manjka ji pa še popolne duševne neodvisnosti in samostojnosti v izrekanju sodb, opaja se še velika konservativnost v njenih nazorih. Oseba polaga veliko svoje energije na samovzgojo, na krepitev duševnih in telesnih sil, in se ne prestanto izpopolnjuje in razvija. Oseba ima zelo podjetno naruro, je veselega, optimističnega značaja; rada se kreta v družbi, rada debatiira in razpravlja s prirojenjo neprisljenostjo in lahkoto, ki razodeva bujno in sočno fantazijo. Globoko čustvena natura, ki ji vsak vtis prodre globoko v notranjost, je kljub dobrohotnosti in veliki koncilijantnosti vendarle zelo oprezna pri svojih odločitvah, nikoli se ne prenagli, marveč tehtno preudari vsak svoj korak. Estetsko naobrazena osebnost, z razvitim umetniškim čutom.

Listnica uredništva

Uredništvo izreka vsem, ki so se odzvali povabilu za prispevke k tej številki, najtoplejšo zahvalo.

V št. 4 letošnjega letnika »Ilustracije« na str. 125—126 reproducirani posnetki so delo g. prof. B. Saria, Ljubljana. — V isti številki se mora v članku »Jugoslovanska švica«, str. 106, glasiti število prenočnin v Rogški Slatini 107.728 in ne 10.728, kar je očitna tiskovna poma.

Str. 194. Trije foto zgoraj: Dr. V. Bohinc. — Str. 195. Trenta: Foto Janez.

Lepi lasje za Din. 175

Sedaj imamo

Pixavon-Shampooon

En zavitek zadostuje za dve umivanji ter stane samo Din 3-50

Pixavon-Shampooon ne vsebuje sode, daje mehko, polno peno, a vašim lasem krasen vonj

ODOL KOMPANIJA A. D. BEOGRAD

Nadaljevanje s str. 197

o. Marko Pohlin iz slovenske prosvetljene dobe, pa še V. Vodnik, Andrej Smole, nabiratelj slovenskih narodnih pesmi, ter Josip Stare, pisec »Občne zgodovine«. Pa še konec koncev tale ljubljanska krivulja: od Antona Funtka, pesnika-epigona, prevajavca, do R. Murnika v črnem pisarniškem haveloku: ljubljanski humor.

Ta naštevanka, ki jo bi bilo še nekaj izpopolniti, je statistično silno podučna. Podučna še posebej, če iz nje objektiviziramo tip ljubljanskega meščana. In naposled nam je postalo marsikaj razvidno. Zlasti namreč: Ljubljana nam ni dala meščana-ideologa. Meščana-revolucionarja v političnih in kulturno-umetniških ozirih. Linija politikov, v Ljubljani rojenih, bi bila v glavnem ta: F. Šuklje, Etbin Kristan in žurnalista Malovrh. V svitu političnega aristokratstva in konservatizma Fr. Šukljeta stopa močno v ospredje socijalistično razgibana mladost E. Kristana, ki se pa pozneje zagonetno umakne s pozornice slovenskega kulturnega in političnega življenja v Ameriko. In tipičen žurnalista iz ljubljanskega malomeščanskega ozračja je M. Malovrh, ki tragičnega človeka v sebi oskrunjuje z zakotno politično polemiko iz slovenskih let 1900—1910. Njegova življenska tragedija je jasna in nujno logična: zgoraj neki kompleks bolnih sanj, spodaj tema, življenje v sredi pa hira, dokler ne ugasne v blaznici.

Toda oris ljubljanskega meščana še ni dosegel črte donošenosti: preostalo nam je tiho in skromno življenje ljubljanskega uradnika, malega obrtnika, mestnega revnega sloja in človeka brez imena. Njihova skrita, a živa življenja so najlepša mnogozvočnost, ki nam je prav zaradi tega tako draga in k srcu pojoča, ker je tako naša, slovenska. Zajela bi celo poglavje in nosila bi na čelu osvit z napisom:

Ustvarjajoče brezimenstvo ljubljanskega meščana.

s/s Kraljica Marija

Naša paroplovna družba »Jugoslavenski Lloyd«, ki se je razvila iz bivšega ladjevja velezaslužnega dubrovniškega rodoljuba Račića, si je po zaslugi svojega sedanjega glavnega direktorja, g. Bože Banca, nabavila letošnik velik, 17.000-tonski pasażirski luksuzni parobrod, kateremu so dali ime »Kraljica Marija«.

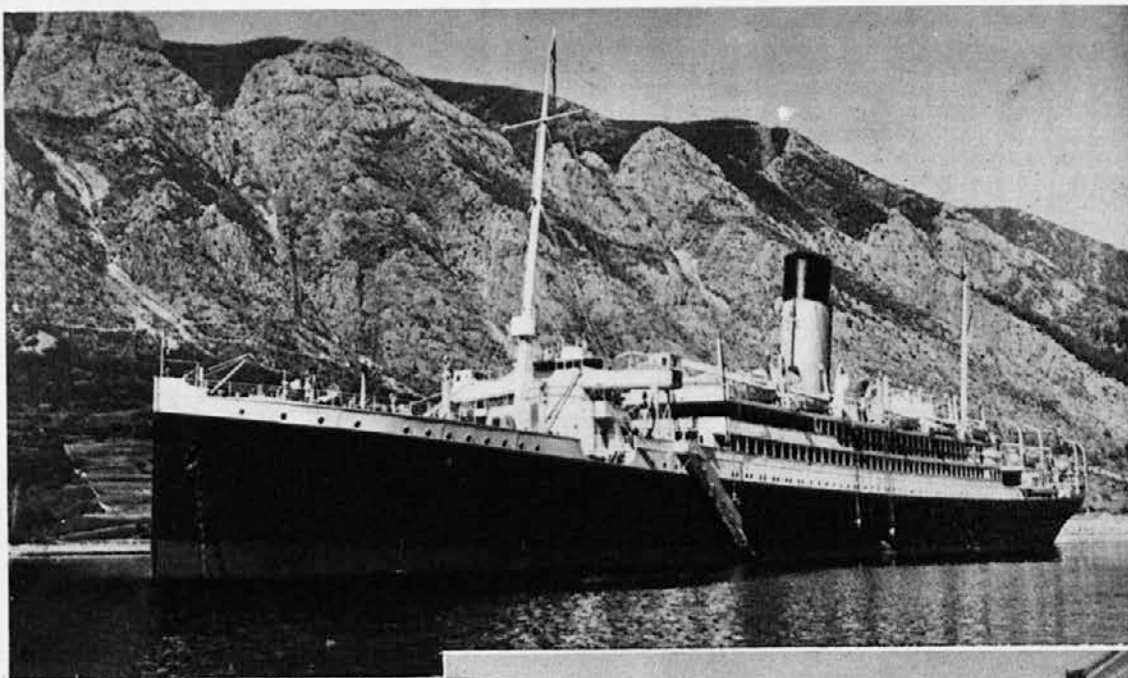
To je sedaj največji jugoslovanski brod za prevažanje potnikov; pretežno bo seveda služil zabavnim vožnjam ob naši obali pa izletom v dežele Sredozemskega morja.

Svoje prvo potovanje je napravila s/s Kraljica Marija v kotorskem zalivu »Kraljica Marija« pod poveljstvom kapitana Vicka Šimunkovića od 16. do 28. marca iz Sušaka v Atene in bo po tej poti vozila vse leto 1931. Ustavlja se v Šibeniku, Splitu, Dubrovniku, Kotoru, na Krfu, v Naupliji in v Atenah. V vseh teh krajih aranžira »Putnik« avtomobilske izlete, da si potniki ogledajo krajevno lepe točke in pa kulturne ter arheološke znamenitosti.

Na prvem potovanju je zastopstvo družbe skupaj s poveljstvom broda in jugoslovanskimi novinarji, ki so bili na to potovanje od »Jugoslavenskega Lloyd« povabljeni, položilo venec na grobišče srbskih vojakov, ki počivajo od svojega smrtnega umika čez albanske gore na otoku Vido pred Krfom.

Pot iz Sušaka do Krfa je na inozemske udeležence, ki so bili po večini iz Nemčije, potem pa iz Severne in Južne Amerike, iz Anglije, Češkoslovaške, Madžarske in Poljske, napravila najmočnejši vtis, ker so imeli priliko občudovati lepoto jugoslovanske rivijere.

V Grčiji sami je izlet v Mikene in Epidaur iz pristanišča Nauplije, kjer se je bila prvič proglasila neodvisnost Grčije, tvoril potreben uvod k posetu Aten, kjer so nakopi-

Nauplija

čeni spomeniki stare helenske kulture. Ker so Akropola, Tezejev tempelj, ogromno Jupitrovo svetišče itd. čitateljem iz brezbrojnih reprodukcij gotovo več ko znani, prinašamo fotografijo atenskega Stadijona, ki ga doslej pri nas še nismo videli reproduciranega. Čar potovanja je bil v obojem, v vožnji sami skoraj pravtako kot v pokrajinah,

mimo katerih nas je varno nosil naš brod. Kdor pa ni potoval prvič, to mu je bil nov le parnik in vsi številni izleti po teh prsih zapadne kulture ga niso zanesli in zavzeli vsega kot nas druge prvake in novince, ki se nam je uresničeval davni sen, ko smo v atenskem zalivu spet hrepeneli videti pozlačeno sulico Atene Promahos, ki je mornarjem ob solnčnem zatonu kazala pot.

Vtisi s potovanja so vsakor lepi in globoki; bivanje na ladji skrajno prijetno; cena, ki jo plačaš za toliko udobje, pa jako zmerna. Vse potrebne informacije daje »Putnik« Beograd, Kolarčeva 7.

Atene. Panatenejski stadion

KNJIGOVEZNICA JUGOSLOV. TISKARNE

R. Z. Z. O. Z.
V LJUBLJANI, KOPITARJEVA UL. 6/II.

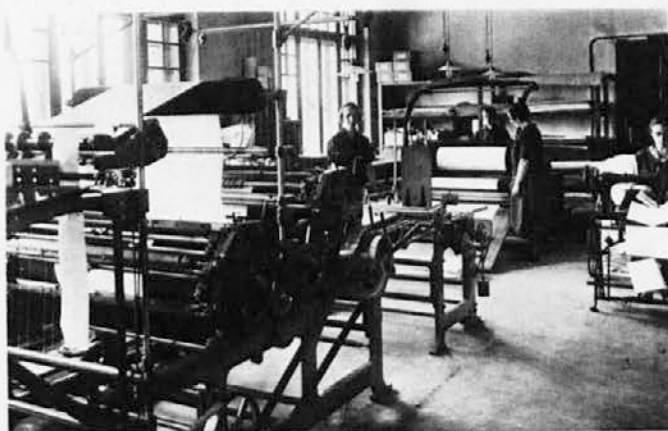
se je od malega začetka ob
njeni ustanovitvi, ko je leta
1890 K. T. D. isto kupilo, raz-
vila do danes v dobro oprem-
ljen industrijski obrat. Sedaj
ima ca. 30 raznih modernih
strojev na električni pogon.
Zaposluje povprečno 65
oseb. Zaradi dobre oprem-
ljenosti zamore izdelati tudi
velike naklade v najkrajšem
času. Ima lastno črtnico za
rastriranje trgovskih knjig
bodisi po predloženih vzor-
cih (sortiment) ali za lastno
zalogo kakor tudi za črtanje
vseh vrst šolskih zvezkov.
Izvršuje vsa v knjigoveško
stroko spadajoča dela.

Iz lastne zaloge pa

NUDI

vsakovrstne poslovne knjige, pisalne
podkladke črtan, nečrtan, kariran ali
risalni papir, zvezke vseh vrst, mape
pepita-notese, trgalske bloke, nadalje
tridelne raznobarvne vstopnice, male
bloke računov odjemalne knjižice itd.

Črtnica

Izdelovanje poslovnih knjig

Rezalni in zgibalni stroji

Delesejmska razstava

NAJELEGANTNEJŠI ČEVLJI